

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Studia nových médií

Diplomová práce

Bc. Kristýna Hubičková

**Proč klikáme? Digitální občanská angažovanost mladých
dospělých v České republice**

Why do we click? Digital Civic Engagement of Young People in the Czech Republic

Praha 2022

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Čeněk Pýcha, Ph.D.

Poděkování:

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu diplomové práce Mgr. et Mgr. Čeňkovi Pýchovi, Ph.D., za jeho podnětné rady a čas, který mi věnoval při řešení dané problematiky.

V neposlední řadě také děkuji všem respondentům, kteří mi poskytli potřebné informace pro zdárné dokončení mé práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že jsem řádně citoval/a všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 14. prosince 2022

Kristýna Hubičková

Abstrakt (česky)

Předmětem této diplomové práce je popsat vztah mladých Čechů a Češek k digitální občanské angažovanosti. Pomocí dotazníku šířeného přes sociální média a polostrukturovaných rozhovorů s individuálními aktivisty*kami tato práce poskytuje vhled do toho, jakým způsobem používají mladí dospělí v České republice sociální sítě k tomu, aby se aktivně zapojili do občanského diskurzu a sociálně-politických témat. Výsledky provedeného výzkumu zároveň nabízí důvody, proč jsou mladí k digitálnímu aktivismu zdrženliví. Práce obsahuje také teoretickou část, která zasazuje do kontextu termín občanství a uvádí specifika vnímání občanství v digitální době včetně příkladů konkrétního využití. Závěrečná kapitola nabízí syntézu teoretických poznatků zkoumaného fenoménu s výsledky výzkumu a témata k diskusi.

Abstract (in English):

The aim of this diploma thesis is to describe the relationship of young Czechs to digital civic engagement. Using a questionnaire distributed via social media and in-depth interviews with individual activists, this work provides insight into how young adults in the Czech Republic use social networks to actively engage in civic discourse and socio-political issues. At the same time, the results of the conducted research offer reasons why young people are rather reluctant to get involved in digital activism. The thesis also contains a theoretical part that contextualizes the term citizenship, its models, and the specifics of the perception of citizenship in the digital age with specific examples of use. The final chapter contains a synthesis of theoretical knowledge of the investigated phenomenon together with the research results as well as topics for further discussion.

Klíčová slova (česky)

Občanství, občanská angažovanost, digitální aktivismus, sociální témata, politika, globální občanství, digitální platformy, mladí lidé, sociální sítě, Facebook, Instagram, Česká republika

Klíčová slova (anglicky)

Citizenship, civic engagement, digital activism, social topics, politics, global citizenship, digital platform, youth, social media, Facebook, Instagram, digital natives, Czech Republic

OBSAH

ÚVOD	8
1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY OBČANSTVÍ	10
1.1 DEFINICE OBČANSTVÍ	10
1.1.1 AKTIVNÍ OBČANSTVÍ	12
1.2 MODEL Y OBČANSTVÍ	14
1.3 MLADÍ DOSPĚLÍ	16
1.4 SPECIFIKA VNÍMÁNÍ OBČANSTVÍ V DIGITÁLNÍM PROSTŘEDÍ	17
1.4.1 GLOBÁLNÍ OBČANSTVÍ	20
1.5 INICIATIVY A ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE AKTIVNÍM OBČANSTVÍM V ČR	21
1.5.1 ACTIVE CITIZENS FUND (OSF)	21
1.5.2 INSTITUT AKTIVNÍHO OBČANSTVÍ	22
1.5.3 CENTRUM OBČANSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ	22
1.5.4 AGORA CE	24
1.5.5 JSNS.CZ	24
2 DIGITÁLNÍ OBČANSKÁ ANGAŽOVANOST	25
2.1 KLÍČOVÉ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ DIGITÁLNÍ OBČANSKOU ANGAŽOVANOST	27
2.1.1 AKTIVÁTORY OBČANSKÉ ANGAŽOVANOSTI	28
2.1.2 BARIÉRY SPOJENÉ S OBČANSKOU ANGAŽOVANOSTÍ	30
2.2 DOSAVADNÍ POZNATKY O DIGITÁLNÍM AKTIVISMU MLADÝCH	33
2.3 PŘEDSUDKY SPOJENÉ S DIGITÁLNÍ FORMOU OBČANSKÉ ANGAŽOVANOSTI	34
3 DESIGN VÝZKUMU	36
3.1. METODOLOGIE A ZPŮSOB PRÁCE	36
3.1.1 METODA DOTAZNÍKU	37
3.1.2 METODA POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU	39
4 VÝSLEDKY VÝZKUMU	41
4.1 DIGITÁLNÍ OBČANSKÁ ANGAŽOVANOST OČIMA MLADÝCH DOSPĚLÝCH	41
4.1.1 DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE	41
4.1.2 AKTIVITA V POSLEDNÍCH 12 MĚSÍCÍCH	43
4.1.3 PŘEKÁŽKY SPOJENÉ S VYKONÁVÁNÍM AKTIVIT VÝŠE	44
4.1.4 POPULÁRNÍ SOCIÁLNÍ SÍŤE A TYPY PŘÍSPĚVKŮ	45
4.1.5 TÉMATA, KTERÁ REZONUJÍ MEZI MLADÝMI DOSPĚLÝMI	47
4.1.6 INDIVIDUÁLNÍ DIGITÁLNÍ OBČANSKÁ AKTIVITA	49
4.1.7 UŽITÍ VLÁDNÍCH DIGITÁLNÍCH PLATFOREM	50
4.1.8 PŘEKÁŽKY PŘI DIGITÁLNÍ OBČANSKÉ AKTIVITĚ	51
4.1.9 OBČANSKÁ AKTIVITA DNEŠNÍ SPOLEČNOSTI	52
4.1.10 NEJSLEDOVANĚJŠÍ ÚČTY	53

4.1.11	MOTIVACE PRO DIGITÁLNÍ OBČANSKOU AKTIVITU	54
4.1.12	DŮVODY PRO NEAKTIVITU NA POLI DIGITÁLNÍHO AKTIVISMU	56
4.1.13	DOPAD OSOBNÍ ONLINE AKTIVITY NA ŘEŠENÉ PROBLÉMY	57
4.2	DIGITÁLNÍ OBČANSKÁ ANGAŽOVANOST OČIMA INDIVIDUÁLNÍCH AKTIVISTŮ*EK	58
5	KLÍČOVÁ ZJIŠTĚNÍ VÝZKUMU	63
	ZÁVĚR	70
	POUŽITÉ ZDROJE	72
	SEZNAM GRAFŮ, TABULEK, OBRÁZKŮ	76
	SEZNAM PŘÍLOH	77
	PŘÍLOHA 1 – FORMULÁŘ DOTAZNÍKU	78
	PŘÍLOHA 2 – OTÁZKY K POLOSTRUKTUROVANÉMU ROZHOVORU	85
	PŘÍLOHA 3 – UKÁZKA KÓDOVÁNÍ OTEVŘENÝCH ODPOVĚDÍ	86
	PŘÍLOHA 4 – MODEL KOMPETENCÍ PRO DEMOKRATICKOU KULTURU	87

*„Online život je homogenním odrazem reality“
(Papacharissi, 2016; Stevens et al., 2016)*

Úvod

Změna profilové fotografie na Facebooku s ozdobným rámečkem a heslem #StandwithUkraine, finanční příspěvek do fundraisingové kampaně na pomoc dětem imigrantů, hashtag #BlackLivesMatter v komentářích u příspěvku na Instagramu, pravidelné sdílení příspěvků antivaxerů a dezinformátorů, kliknutí na „zúčastním se“ na události k demonstraci na Václavském náměstí nebo příspěvek s prosbou o podepsání petice za manželství pro všechny. Všechny uvedené příklady mají jedno společné – jsou to projevy občanské angažovanosti (civic engagement) online.

Občanská angažovanost online může mít hodně podob a zahrnuje aktivity, které se týkají sběru informací, jejich cirkulace, interakce s jinými uživateli, koordinace akcí nebo například lobování.¹ Díky povaze sociálních sítí a poměrně bezbariérovému přístupu k digitálním technologiím a editačním programům, využívá mnoho mladých lidí internet ke konstrukci své občanské digitální identity, díky které mohou vyjádřit své politické postoje svobodně a kreativně, což jim tradiční způsoby občanské angažovanosti neumožňují (například pomocí videí, memes a uměleckých děl). Účast ve volbách, jedna z tradičních forem občanské angažovanosti, je navíc dlouhodobě na ústupu. V Evropské unii je volební účast osob ve věku 18-24 nižší o 20 % než účast celé populace.² Ne nutně však tato statistika signalizuje apatii mladých lidí, spíše přítomnost nového módu interakce mladých s digitálním světem. Mladí lidé jsou obecně méně zainteresovaní do naplňování tradičních občanských povinností a upřednostňují personalizované formy vyjadřování skrze digitální ekosystémy. V kontextu neustále se rozšiřujícího přístupu k digitálním technologiím se navíc může digitální forma občanské angažovanosti jevit spravedlivější než tradiční formy občanské angažovanosti.³

Do dnešního dne existuje v akademickém výzkumu jen velmi málo studií, které by se věnovaly digitální občanské angažovanosti mladých lidí a specifikovaly výběr a používání platform k tomuto účelu, což byl jeden z hlavních impulsů pro vznik této práce. Výzkum se nezaměřuje výhradně na aktivisty, snaží se být pro lidi v cílové skupině mladých Čechů a Češek

¹ DENNING, D. Activism, hacktivism, and cyberterrorism: The Internet as a tool for influencing foreign policy. *The Computer Security Journal* [online]. 2000, XVI(Summer), 15-35 [cit. 2022-12-06].

² NASCIMBENI, F. a S. VOSLOO. Digital Literacy for Children: Exploring Definitions and Frameworks. UNICEF Office of Global Insight and Policy [online]. 2019 [cit. 2022-12-06].

³ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

ve věku 18-29 co nejinkluzivnější a z toho důvodu zahrnuje i respondenty, kteří se o digitální aktivismus přímo nezajímají.

1 Úvod do problematiky občanství

Před zkoumáním toho, jak se projevuje aktivní občanství v online prostoru, je třeba vymezit si hlavní termíny a koncepty s občanstvím spojené. Obecně neexistuje jednotná definice toho, co občanství je, proto následující kapitola představuje dominantní přístupy k termínu a také faktory, které mají největší vliv na to, jak je termín vnímán napříč kontinenty.

1.1 Definice občanství

K občanství se dá přistupovat dvojím způsobem; jde o právní status, který nabýváme automaticky narozením, určením otcovství, osvojením nebo prohlášením (Zákon č. 186/2013 Sb.). Tato definice je dominantní a obecně akceptovaná a často se považuje za synonymum pro národnost. Druhý způsob, jak občanství vnímat v širším slova smyslu, je jakožto sociální roli. Jedná se o takový jev, kdy je občan plně integrovaný do společnosti a dokáže komunikovat a spolupracovat s ostatními občany, může žít v demokratické společnosti, je schopen respektovat demokratické principy a je „participativním členem politické komunity.“⁴ Takový občan naplňuje morální závazky vůči společnosti, ve které žije, a uskutečňuje práva a povinnosti, které vůči občanství cítí on sám.⁵ Jedná se tak často o velice subjektivní uchopení tohoto konceptu, protože každý může cítit svou pozici ke svému státu a/nebo komunitě odlišně. V této definici tedy nelze redukovat občanství na právní nebo politický rámec, spíše jde o něco, co je v menší či větší míře přirozenou součástí každodenního života.

Z tohoto rozdělení se dá vyvodit, že každý občan narozený na území ČR je občanem v právním slova smyslu, ale občanem v širším smyslu, nazývejme ho aktivním občanem, se teprve stává a je třeba ho v sobě rozvíjet. V této práci je pro mě stěžejní přístup druhý, a sice to, co v sobě termín občanství skrývá nad rámec právního svazku osoby a státu.

Chápání občanství se napříč jednotlivými státy liší, a to zejména díky odlišnému ideologickému založení jednotlivých států. Pro liberální demokracie je záměrem občanské výchovy připravit mladé občany, kteří se budou zapojovat do politických aktivit, usilovat o zachování demokratických hodnot a chránit lidská práva, což dokládá následující citace:

⁴ Definition of Citizenship: Courtesy of Grolier's New Book of Knowledge. *Wayne State University* [online]. [cit. 2022-08-31]. Dostupné z: <http://www.clas.wayne.edu/Citizenship/Definition-of-Citizenship>

⁵ *MOSAIC: The training kit for Euro-Mediterranean youth work*. Strasbourg: Council of Europe European Union, 2010. ISBN 978-92-871-6577-0.

“Liberal democracies such as the United Kingdom, Australia and those in Europe and North America proclaim their intent loudly often with the rationale that they are preparing *active citizens* who can engage in political processes, preserve democratic values and protect human rights.”⁶ Odlišně tomu může být pro autoritativní režimy, ve kterých se vyzdvihují hodnoty jako povinnost, poslušnost a vlastenectví.⁷ Tyto hodnoty jsou často spojované s pasivní formou občanství v kontrastu s občanstvím aktivním, které zdůrazňuje participaci, angažovanost a účast.⁸ Výchova k občanství tak může podporovat buď aktivní, nebo pasivní přístupy k občanství a volba je pouze politická.⁹¹⁰

Definice a přístupy k občanskému vzdělávání v akademickém prostředí nejsou zdaleka tak protichůdné. V českém kontextu vzdělávací obor *Výchova k občanství* směřuje k tomu, aby se studenti naučili „orientovat ve stále se proměňující sociální realitě, flexibilně reagovat na společenské změny i výzvy každodenního života a vyrovnávat se s novými životními situacemi.“¹¹ Konečným cílem vzdělávání je pak, „aby se žáci byli schopni aktivně začlenit do života a využívat výhody, které moderní demokratická společnost nabízí.“¹² Poměrně obecně shrnuje atributy občana singapurské školní kurikulum z roku 2015, které si dává za cíl vzdělávat „sebevědomé, samostatné, aktivní a zúčastněné občany.“¹³ Podle jiných vědců se jedná o „aktivní učení a účast na mikro a makro úrovních skutečného života.“¹⁴

V evropském kontextu jsou podobné cíle výchovy občanství obsaženy v reportu evropské informační sítě Eurydice z roku 2017, kde je výchova k občanství definována jako „předmět, který je podporován ve školách s cílem podporovat harmonické soužití a vzájemně

⁶ KENNEDY, Kerry J. *Civic and Citizenship Education in Volatile Times: Preparing Students for Citizenship in the 21st Century*. Springer Singapore Pte. Limited, 2019. ISBN 9789811363863, s.17.

⁷ KENNEDY, Kerry J. *Civic and Citizenship Education in Volatile Times: Preparing Students for Citizenship in the 21st Century*. Springer Singapore Pte. Limited, 2019. ISBN 9789811363863, s.18.

⁸ Tamtéž, s.18.

⁹ Tamtéž, s.18

¹⁰ Ačkoli se jedná o aktuální téma nejen v evropském kontextu, není stěžejním tématem této práce.

¹¹ HORSKÁ, Viola. Pojetí vzdělávacího oboru *Výchova k občanství* v RVP ZV. *Metodický portál RVP.cz* [online]. 1.9.2004 [cit. 2022-09-07]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/77/POJETI-VZDELAVACIHO-OBORU-VYCHOVA-K-OBCANSTVI-V-RVP-ZV.html>

¹² HORSKÁ, Viola. Pojetí vzdělávacího oboru *Výchova k občanství* v RVP ZV. *Metodický portál RVP.cz* [online]. 1.9.2004 [cit. 2022-09-07]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/77/POJETI-VZDELAVACIHO-OBORU-VYCHOVA-K-OBCANSTVI-V-RVP-ZV.html>

¹³ LEE, Wing On. Education for future-oriented citizenship: implications for the education of twenty-first century competencies, *Asia Pacific Journal of Education* [online]. 2012, s. 498-517 [cit. 2022-12-02]. ISSN 02188791.

¹⁴ KRZYWOSZ-RYNKIEWICZ, B., A. ZALEWSKA a D. KARAKATSANI. Does Citizenship Education Matter? Young People’s Citizenship Activity in Countries with Different Citizenship Education Experience. In: *Citizenship Teaching and Learning 12*[online]. 2017, 171–188. [cit. 2022-02-04].

prospěšný rozvoj jednotlivců a komunit, jichž jsou součástí.“¹⁵ V roce 2016 vydala Rada Evropy publikaci s názvem *Kompetence pro demokratickou kulturu*¹⁶ (s podtitulem *Rovné soužití v kulturně rozmanité demokratické společnosti*). Autoři Metodického portálu RVP materiál popisují jako „konceptuální model kompetencí, které si musí občané osvojit, chtějí-li se účinně podílet na demokratické kultuře a chtějí-li pokojně žít s ostatními v kulturně rozmanitých demokratických společnostech.“¹⁷ Mezi těmito kompetencemi je mj. občanská uvědomělost a znalost a kritické porozumění světu politiky a médií. Ačkoli je každá z definic mírně odlišná, ve všech se objevuje slovo „aktivní“, „účast“, „podílet“, popřípadě „součást.“ Z tohoto důvodu se budu konceptem *aktivního občanství* a *občanské angažovanosti* zabývat podrobněji.

1.1.1 Aktivní občanství

Stejně jako definice občanství samotného i vymezení termínu aktivního občanství podléhá velkým změnám podle toho, v jaké zemi se zrovna nacházíme. Porozumění termínu podléhá národním i kulturním modifikacím v závislosti na historii země a aktuální socio-politické situaci. Podle Kennedyho existují alespoň tři oblasti, které pojem aktivní občanství využívají a přetvářejí. První z nich nazývá *populárním* a jako příklad uvádí užívání v politických kruzích, kdy se podstata termínu často vytrácí.¹⁸ Stejně tak se s jistotou bude lišit to, co znamená aktivní občanství v Singapuru a v Kanadě. Ačkoli oba státy podporují aktivní občanství, budou se jistě stavět k protestujícím a demonstrujícím občanům odlišně.¹⁹ Kromě *populárního* termínu pojmenovává Kennedy dále *konceptuální přístup*, který využívá konceptů aktivního občanství k podpoře rozličných ideologií. Definuje *sebe-regulujícího* občana jako výsledek neo-liberálního režimu, který má potřebu být více aktivní, aby si zajistil to, co potřebuje, a to, na co má právo bez jakýchkoli vládních omezení. Tento koncept budu

¹⁵ European Commission, European Education and Culture Executive Agency, Sigalas, E., De Coster, I., *Citizenship education at school in Europe, 2017*, Publications Office, 2019, <https://data.europa.eu/doi/10.2797/818387>

¹⁶ Viz Příloha 4

¹⁷ Kompetence pro demokratickou kulturu. *Metodický portál RVP.cz* [online]. 2017 [cit. 2022-10-22]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=13088>

¹⁸ KENNEDY, Kerry J. STUDENT CONSTRUCTIONS OF ‘ACTIVE CITIZENSHIP’: WHAT DOES PARTICIPATION MEAN TO STUDENTS? *British Journal of Educational Studies*. 2007, **55:3**, 304-324. Dostupné z: doi:10.1111/j.1467-8527.2007.00381.x

¹⁹ KENNEDY, Kerry J. STUDENT CONSTRUCTIONS OF ‘ACTIVE CITIZENSHIP’: WHAT DOES PARTICIPATION MEAN TO STUDENTS? *British Journal of Educational Studies*. 2007, **55:3**, 304-324. Dostupné z: doi:10.1111/j.1467-8527.2007.00381.x

podrobněji rozvíjet v následující kapitole, která se věnuje modelům občanství. Poslední přístup je *empirický* a jeho podstatou je identifikovat chování a postoje aktivních občanů za použití dat od mladších studentů či dospělých, často v souvislosti se snahou o lepší pochopení příčin aktivního občanství v rámci komunity.²⁰ Pro tuto práci bude klíčový právě tento přístup, protože k pochopení toho, jak čeští mladí dospělí termín aktivního občanství vnímají a jak k němu přistupují, bude docíleno právě za pomoci kvalitativních i kvantitativních dat získaných přímo od cílové skupiny.

V anglosaské literatuře se častěji, než s termínem aktivní občanství, setkáme s termínem *civic engagement* (občanská angažovanost), což je podle UNICEFu “individual or collective action in which people participate to improve the well-being of communities or society in general.”²¹ UNDP (Rozvojový program OSN) nabízí podrobnější definici termínu s konkrétními aktivitami, a sice: “the broad range of actions undertaken by individual and collective actors operating in the civil society arena, taking a multiplicity of forms, including: actions aimed at influencing policy-making processes, actions aimed at holding state institutions accountable for the fulfilment of their responsibilities, actions aimed at shaping cultural norms and practices and actions aimed at complementing the state’s delivery of goods and services.”²² Termíny *občanská angažovanost* (civic engagement) a *aktivní občanství* budou v průběhu této práce používány zaměnitelně. Aktivismus je v kontextu této práce vnímán jako jedna z forem občanské angažovanosti neboli aktivního občanství.

²⁰ KENNEDY, Kerry J. STUDENT CONSTRUCTIONS OF ‘ACTIVE CITIZENSHIP’: WHAT DOES PARTICIPATION MEAN TO STUDENTS? *British Journal of Educational Studies*. 2007, **55:3**, 304-324. Dostupné z: doi:10.1111/j.1467-8527.2007.00381.x

²¹ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

²² UNDP Civil Society Advisory Committee Operating Framework, 2016.

1.2 Modely občanství

V knize *What Kind of Citizen? The Politics of Educating for Democracy*²³ definují Westheimer a Kahne tři modely občanství (Obrázek 1). Rozlišují občany *osobně odpovědné* (personally responsible citizen), kteří kladou důraz na odpovědné chování v osobním i společenském životě, avšak jejich aktivity postrádají jakýkoli politický rozměr. Tento typ občanů odpovědně pracuje a platí daně, recykluje, daruje krev a respektuje zákony. Oproti tomu model *participativní* (participatory citizen) staví na proaktivním postoji k řešení sociálních problémů, takže zatímco první typ občana přispěje na potravinovou sbírku, participativní občan ji pomáhá organizovat. Tento typ občana se aktivně zajímá o dění ve společnosti a je její nedílnou součástí. Třetí model občana se nazývá *orientovaný na spravedlnost* (justice oriented citizen) a potýká se se strukturálními kořeny sociální spravedlnosti.²⁴ V analogii s potravinovou sbírkou by tak tento typ občana bádal po důvodech, proč jsou vůbec lidé hladoví a jak s tímto problémem bojovat systémově.

	Personally Responsible Citizen	Participatory Citizen	Justice Oriented Citizen
D E S C R I P T I O N	Acts responsibly in his/her community Works and pays taxes Obeys laws Recycles, gives blood Volunteers to lend a hand in times of crisis	Active member of community organizations and/or improvement efforts Organizes community efforts to care for those in need, promote economic development, or clean up environment Knows how government agencies work Knows strategies for accomplishing collective tasks	Critically assesses social, political, and economic structures to see beyond surface causes Seeks out and addresses areas of injustice Knows about democratic social movements and how to effect systemic change
S A M P L E O N	Contributes food to a food drive	Helps to organize a food drive	Explores why people are hungry and acts to solve root causes
A S S U R E M P T I O N S	To solve social problems and improve society, citizens must have good character; they must be honest, responsible, and law-abiding members of the community	To solve social problems and improve society, citizens must actively participate and take leadership positions within established systems and community structures	To solve social problems and improve society, citizens must question, debate, and change established systems and structures when they reproduce patterns of injustice over time

Obrázek 1: Tři modely občanství podle Westheimera a Kahneho

²³ WESTHEIMER, J. a J. KAHNE. What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*. 2004, **41(2)**, 237-269.

²⁴ DISHON, Gideon. *From Civic Lessons To Everyday Democracy: Democratic Habits, Video Games, And Collaborative Game Making (2017)*. <https://repository.upenn.edu/edissertations/2258> [online]. 2017 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://repository.upenn.edu/edissertations/2258>. Publicly Accessible Penn Dissertations.

Profesor Kerry J. Kennedy, který se studiem občanství zejména v asijském prostředí zabývá dlouhodobě, přichází s odlišným duálním rozdělením; rozlišuje občana *sebe-regulujícího* a *globálního*. *Sebe-regulující* občan je výsledkem neoliberalismu a jde o takového občana, nad kterým vzdal stát jakoukoli odpovědnost, a je si tak sám sobě jakýmsi správcem. Naprostým protipólem je pak *globální občan*, který má mezinárodní vazby a zájmy pro své spoluobčany v oblastech, jako jsou lidská práva, politická participace, rovnost a sociální spravedlnost.²⁵ Právě projevy globálního občanství jsou předmětem této diplomové práce a budou předmětem dalších kapitol. Modely jsou definovány odlišnými typy akcí a interakcí, které ale ze své podstaty vyzdvihují spíše dovednosti (jak prosadit nový zákon), nežli znalosti (kdo rozhoduje o schválení zákona), což vede k tomu nahlížet na celou problematiku občanského vzdělávání holisticky, jako na součást přirozeného bytí.

²⁵ KENNEDY, Kerry J. Civic and Citizenship Education in Volatile Times: Preparing Students for Citizenship in the 21st Century: Preparing Students for Citizenship in the 21st Century. Springer Singapore Pte. Limited, 2019. ISBN 9789811363863.

1.3 Mladí dospělí

To, kdy je člověk považován za mladého nemá jasně vymezenou horní a/nebo spodní hranici, protože neexistuje žádná všeobecně uznávaná mezinárodní hranice věkové skupiny mládeže. Mladými dospělými se pro účel této práce rozumí muži, ženy a nebinární osoby ve věku od 18 do 29 let, což je podle Světové zdravotnické organizace „období plné dospělosti.“ Podle definice Eurostatu je mladý člověk kdokoli ve věku 15-29 let, ale pro tuto práci byl stanoven spodní limit 18 let z důvodu plnoletosti jedince. Předpokladem také je, že takový jedinec prošel základním vzděláním buď na primární, nebo sekundární úrovni a má alespoň elementární přehled o základních principech občanství z předmětu občanská výchova. Druhým důvodem je také jednodušší sběr dat od participantů výzkumu bez potřeby získávání souhlasu od zákonných zástupců.

Generace lidí od 18-29, jinými slovy generace mileniálů na přelomu generace Z, je někdy také nazývána termínem *digital natives*²⁶, což jsou lidé, kteří vyrostli pod všudypřítomným vlivem internetu a informačních technologií. Díky tomu tato generace myslí, učí se a chápe svět kolem sebe jinak než lidé, kteří nebyli v době vyrůstání vystaveni moderním technologiím. Pro tuto generaci je přirozené využívat sociální média jako komunikační platformu, kde se mohou jejich názory šířit rapidní rychlostí a potenciálně oslovit obrovské množství lidí.

Předpokladem pro tento výzkum je také přístup dotazovaných k digitálním technologiím. Digitální propast je dlouhodobě velkým globálním problémem, který přímo ovlivňuje ekonomickou i sociální nerovnost, a tím i internetový aktivismus mladých, ale pro tuto práci nebyl tento problém brán v potaz, protože zkoumaní jedinci se nacházejí v České republice a v Evropě je digitální propast celosvětově nejmenší. (96 % mladých lidí používá internet²⁷)

²⁶ Digital native je termín, který pojmenoval Marc Prensky v roce 2001, aby popsal generaci lidí, kteří vyrostli v digitálním věku.

²⁷ IDRIZI, Zana, Susanna DAKASH, Victor LACHENAIT a Veronica STEFAN. *Civic Participation of Youth in the Digital World: Rapid analysis Europe and Central Asia*. UNDP Istanbul Regional Hub for Europe and Central Asia, 2021, 37.

1.4 Specifika vnímání občanství v digitálním prostředí

„61 procent mileniálů si myslí, že sociální média jsou nová síla mladé generace a 70 % je považuje za hnací motor změny, dokonce více než politiku.“ (Havas, 2011, s. 20).²⁸

Občanská akce se s příchodem digitálních technologií již neomezuje pouze na tradiční politiku a interakci s vládními aktéry, ale zahrnuje daleko širší škálu aktivit, které můžeme nazvat *participativní politikou*.²⁹ Takové aktivity zahrnují aktivismus (protest, bojkot a petice), občanské aktivity (charitativní nebo komunitní služby) a politiku životního stylu (vegetariánství, zvyšování povědomí a buycotting)³⁰ Participativní politika je na vzestupu díky dostupnosti digitálních technologií. Jde o nestruturovaný a kolaborativní způsob akce, který se vymyká tradičním způsobům interakce a který svou podstatou upozadňuje role tradičních *gatekeeperů* v médiích a politice. Jinými slovy materiály, které měly dříve v rukou jen politické strany a média, jsou nyní přístupné všem. Díky digitálním médiím jsou nyní uživatelé schopni publikovat, remixovat a přetvářet populární kulturu.³¹ Změna od centralizovaného módu produkce (televizní program nebo novinový tisk) k peer-to-peer toku informací je klíčovou afordancí, kterou přičítáme právě digitálním médiím.³² Právě schopnost aktivně se podílet na šíření občanských a politických témat je nejvíce oslavovaná a skloňovaná výhoda, kterou digitální technologie přinesly.³³

Decentralizovaný mód produkce můžeme pozorovat ve spojitosti s nástupem různých zpravodajských a edukačních profilů na sociálních sítích. Tato změna v konzumaci informací dala (nejen) mladým lidem velkou svobodu v tom, že si mohou vybrat, koho budou sledovat díky možnosti personalizace obsahu, kterou sociální média nabízejí. Nastupuje tak éra tzv.

²⁸ KENNEDY, Kerry J. *Civic and Citizenship Education in Volatile Times: Preparing Students for Citizenship in the 21st Century: Preparing Students for Citizenship in the 21st Century*. Springer Singapore Pte. Limited, 2019. ISBN 9789811363863. vlastní překlad.

²⁹ KAHNE, J., E. MIDDAUGH a D. ALLEN. *Youth, new media, and the rise of participatory politics* v D. Allen & J. S. Light (Eds.), *From voice to influence: Understanding citizenship in a digital age* (pp. 35-58). Chicago, IL: University of Chicago Press. [online]. 2015 [cit. 2022-09-05].

³⁰ KAHNE, J., E. MIDDAUGH a D. ALLEN. *Youth, new media, and the rise of participatory politics* v D. Allen & J. S. Light (Eds.), *From voice to influence: Understanding citizenship in a digital age* (pp. 35-58). Chicago, IL: University of Chicago Press. [online]. 2015 [cit. 2022-09-05].

³¹ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. *Rapid analysis: Digital civic engagement by young people*. UNICEF. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

³² JENKINS, H., S. FORD a J. GREEN. *Spreadable Media: Creating Value and Meaning in a Networked Culture*. New York: NYU Press, 2013. ISBN 10.0814743501.

³³ DISHON, Gideon. *From Civic Lessons To Everyday Democracy: Democratic Habits, Video Games, And Collaborative Game Making* (2017). <https://repository.upenn.edu/edissertations/2258> [online]. 2017 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://repository.upenn.edu/edissertations/2258>. Publicly Accessible Penn Dissertations.

opinion leaders, tedy jedinců, kteří ovlivňují názory ostatních. I tento fenomén bude předmětem výzkumu zejména v kvalitativní části, ve které se vybraných *názorových vůdců* budu ptát na jejich zkušenosti s aktivismem.

Další změnou, kterou digitální technologie přinesly, je bezpochyby možnost interagovat s daleko větší diverzitou lidí, a přitom mít uživatelsky větší kontrolu nad tím, s kým budou komunikovat (nejen díky zmíněné personalizaci), a to v relativně rovnocenném prostředí.³⁴

Definice veřejné sféry, jak ji chápe Habermas, je v digitálním věku zpochybněna. Virtuální veřejná sféra stírá rozdíly mezi tím, co je veřejné a privátní, protože se vše děje na jedné platformě (například Facebook).³⁵ Centralizované platformy slouží k různorodým typům sdělení – sociálnímu, kulturnímu i občanskému, a tak jsou občanské aktivity (civic actions) často vnímány spíše jako aktivity kulturní³⁶ (účast na demonstraci vyjádřená zájmem o facebookovou událost). Takovéto příklady online aktivit jsou nejčastěji zmiňované ve spojitosti s online občanskou participací, nicméně kritici často poukazují na zásadní rozdíl mezi participací a reálným dopadem na offline svět.³⁷ Je tak důležité mít stále na paměti, že aktivismus nutně neimplikuje efektivní občanskou aktivitu.

Na jednu stranu dávají digitální média hlas široké veřejnosti, na druhou stranu však vede tato volnost generovat online obsah k přemíře informací (data overload), které jsou na těchto platformách dostupné. Dishon tuto přetíženost informacemi nazývá novým typem cenzury: „Když se jednotlivci setkají s velkým množstvím nefiltrovaných dat, která je obtížné interpretovat, spoléhají se na své předem stanovené názory, spíše než na nové informace.“³⁸ Z této citace vyplývá, že je na každém uživateli, jak s používáním digitálních technologií naloží. I proto je třeba zabývat se vyvíjejícími se typy občanského chování a praktik všech mladých a dospívajících občanů, kteří vyrůstají v digitální politické době.

Z dostupné literatury k problematice občanství ve 21. století je patrné, že chápání občanství je dynamické a velmi teritoriálně specifické. Každé historické období si tento pojem

³⁴ DISHON, Gideon. *From Civic Lessons To Everyday Democracy: Democratic Habits, Video Games, And Collaborative Game Making* (2017). <https://repository.upenn.edu/edissertations/2258> [online]. 2017 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://repository.upenn.edu/edissertations/2258>. Publicly Accessible Penn Dissertations.

³⁵ DISHON, Gideon. *From Civic Lessons To Everyday Democracy: Democratic Habits, Video Games, And Collaborative Game Making* (2017). <https://repository.upenn.edu/edissertations/2258> [online]. 2017 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://repository.upenn.edu/edissertations/2258>. Publicly Accessible Penn Dissertations.

³⁶ taktéž

³⁷ Jenkins, H., & Carpentier, N. (2013). Theorizing participatory intensities: A conversation about participation and politics. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 19(3), 265-286.

³⁸ DISHON, Gideon. *From Civic Lessons To Everyday Democracy: Democratic Habits, Video Games, And Collaborative Game Making* (2017). <https://repository.upenn.edu/edissertations/2258> [online]. 2017 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://repository.upenn.edu/edissertations/2258>. Publicly Accessible Penn Dissertations, vlastní překlad.

redefinuje dle svých aktuálních potřeb. Ukazuje se, že mnohdy je chápání občanství politicky podmíněné, ale obecnou tendencí pro liberální demokracie je podpora výchovy aktivních občanů, kteří se aktivně podílejí na utváření demokratické společnosti a jednají v souladu s udržitelností demokratických hodnot. Budování občanství je jak institucionální, tak vysoce individualizovaný proces. Na otázku: „kdo je za výchovu k občanství odpovědný?“ se nepodařilo nalézt jednoznačnou odpověď.

Odborníci na občanské vzdělávání identifikují změny v chápání občanství ve spojitosti s nástupem digitálních technologií a spojují ho s tzv. *liquid citizenship* (stírá rozdíly mezi veřejnou a privátní sférou) a nástupem participativní politiky, která zahrnuje daleko širší pole aktivit, které jsou nyní díky digitálním technologiím možné.

Výzkumy dokazují, že neexistuje jednoznačná odpověď na to, jak nejlépe budovat občanství, ale existují korelace mezi různými typy výchovy k občanství a různými výsledky tohoto učení. Například systém výuky občanské výchovy v České republice povzbuzuje u studentů větší politickou a osobní aktivitu, ale nepřináší pocit národní identity a hrdosti.³⁹

Obecně problematický je fakt, že naprostá většina studií, které se věnují občanství v 21. století, je věnována výzkumu a specifikům *digitálního občanství*⁴⁰. To je vnímáno jen v kontextu digitálních médií, ale postrádá přesah do reálného světa. Tato mezera v poznání tak nabízí pole působnosti pro výzkum vlivu digitálních technologií na občanské aktivity s identifikováním reálných výstupů a dopadů na svět, ve kterém žijeme. Ve světě, který je offline. Právě toto zkoumání je předmětem výzkumné části této práce a jeho bližší specifikace jsou rozepsány v třetí kapitole, která se věnuje designu výzkumu.

³⁹ KRZYWOSZ-RYNKIEWICZ, B., A. ZALEWSKA a D. KARAKATSANI. Does Citizenship Education Matter? Young People's Citizenship Activity in Countries with Different Citizenship Education Experience. In: *Citizenship Teaching and Learning 12*[online]. 2017, 171–188. [cit. 2022-12-02].

⁴⁰ Deklarace digitálního občanství (Strategický dokument Výboru rady ministrů Rady Evropy v Paříži, 2019) termín definuje jako „schopnost pozitivního, kritického a kompetentního zapojení do digitálního prostředí, které vychází z umění efektivní komunikace a tvorby a forem společenské participace, které respektují lidská práva a důstojnost skrze zodpovědné využívání technologie.“

1.4.1 Globální občanství

“The internet is borderless and globalization has gone digital. Smartphones and other mobile devices give us an unprecedented level of global interconnectedness. New technologies have an incredible democratizing power, for those who can access them. If we couple this interconnectedness with global citizenship values, then the world opens up — and gives voice and opportunity — to far more people.”⁴¹

Žijeme v globální době, kdy události, které se dějí na druhém konci světa ovlivňují, co se děje u nás a naopak. Díky této sdílené zkušenosti a vědomí neustálé propojenosti, jsme čím dál více nuceni kriticky uvažovat a hledat taková řešení, která podporují globální odpovědnost, protože každá část našich životů se do jisté míry stala globalizovanou. Globální občanství je zastřešující termín pro sociální, politické, environmentální a ekonomické akce globálně smýšlejících jednotlivců a komunit v celosvětovém měřítku.⁴² Koncept globálního občanství je zakotven v Cílech udržitelného rozvoje prostřednictvím SDG 4: *Zajištění inkluzivního a kvalitního vzdělávání pro všechny a podpora celoživotního učení*, který zahrnuje globální občanství jako jeden ze svých cílů. Do roku 2030 se mezinárodní společenství dohodlo, že zajistí, aby všichni studenti získali znalosti a dovednosti potřebné k podpoře udržitelného rozvoje, včetně globálního občanství. Univerzity mají povinnost podporovat globální občanství tím, že učí své studenty, že jsou členy velké globální komunity a mohou využít své dovednosti a vzdělání k tomu, aby přispěli této komunitě.⁴³

Globální občan/ka⁴⁴ se necítí být izolovaným jedincem, který jedná samostatně bez ohledu na ostatní, ba naopak, cítí se být součástí globální komunity podobně smýšlejících lidí, s nimiž sdílí jejich problémy.⁴⁵ Může vstoupit do politické strany se snahou ovlivnit zahraniční politiku, nebo do neziskové organizace, které bude pomáhat přímo nebo podporovat její činnost. Další možností je spolupráce a komunikace se stejně uvažujícími lidmi prostřednictvím internetu, což je ústřední aktivita, na kterou se ve výzkumné části této práce budu soustředit.

⁴¹ RINNE, April. Global Citizenship: Leveling Up. *Medium* [online]. 26.7.2017 [cit. 2022-09-07]. Dostupné z: <https://medium.com/@aprilrinne/global-citizenship-leveling-up-d9a74180e927>

⁴² Global Citizenship. *United Nations: Academic Impact* [online]. [cit. 2022-08-31]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/academic-impact/global-citizenship>

⁴³ Global Citizenship. *United Nations: Academic Impact* [online]. [cit. 2022-08-31]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/academic-impact/global-citizenship>

⁴⁴ Globální občan je naprostým opakem občana sebe-regulujícího, jak ho definuje Kerry J. Kennedy

⁴⁵ DELANTY, G. *Citizenship in a global age. Society, culture, politics*. Buckingham: Open University Press., 2000. ISBN 0335204899.

1.5 Iniciativy a organizace zabývající se aktivním občanstvím v ČR

Aktivní občanství a občanské vzdělávání dospělých obecně je v České republice dlouhodobě přehlíženým fenoménem. Není součástí vzdělávací politiky a v našem státě prakticky neexistuje. Iniciativy rozepsané níže poskytují podporu a vzdělávání v občanské výchově a aktivním občanství, nicméně jsou většinou zacíleny na mladší studenty základních a středních škol. Tento přehled vznikl z potřeby zmapovat aktuální stav zkoumané problematiky v českém prostoru.

1.5.1 [Active Citizens Fund](#) (OSF)

Program Active Citizens Fund je realizován v rámci Fondů EHP a Norska v letech 2014-2021 a v České republice je spravován Konsorciem, které tvoří Nadace OSF, Výbor dobré vůle – Nadace Olgy Havlové a Skautský institut. Cílem programu je „posílení občanské společnosti, aktivního občanství a zmocnění znevýhodněných skupin.“⁴⁶ Na občanskou společnost nahlíží jako na nezbytnou podmínku fungující demokracie, která může svou roli zastávat však jen tehdy, když zapojí co nejvíce lidí do veřejného dění.⁴⁷ Proto je hlavním cílem programu podpora mladých lidí, čehož dosahuje z největší části prostřednictvím rozdělování finančních grantů. Mezi příjemce tohoto grantu se řadí například i mezinárodní hnutí studentů a studentek, které „volá po globálním řešení klimatické krize“⁴⁸ Fridays for future, z.s., nebo projekt Člověka v tísní ACP4C – Být Občanem, který se zaměřuje na posílení občanských kompetencí žáků. Velká část podpořených projektů cílí i na řešení v digitálním prostoru, jako například Digitalizace dobrovolnictví v Armádě spásy v České republice, nebo projekt Elpidy, organizace zaměřené na podporu seniorů, který se věnuje mediálnímu a digitálnímu vzdělávání v menších městech.

⁴⁶ Active Citizens Fund: O programu. *Active citizens fund* [online]. [cit. 2022-09-16]. Dostupné z: <https://www.activecitizensfund.cz/active-citizens-fund/o-programu/>

⁴⁷ Active Citizens Fund: O programu. *Active citizens fund* [online]. [cit. 2022-09-16]. Dostupné z: <https://www.activecitizensfund.cz/active-citizens-fund/o-programu/>

⁴⁸ O nás. *Fridays for future* [online]. [cit. 2022-09-16]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.cz/o-nas/>

1.5.2 Institut aktivního občanství

Institut aktivního občanství je nezisková organizace založená v roce 2011, jejímž hlavním cílem je zapojovat občany do veřejného dění.⁴⁹ Členové Institutu hledají způsoby, jakými udělat z občanů aktivní občany prostřednictvím rozmanitých projektů soustředěných na ekologii, technologii, řešení klimatické krize, svět businessu nebo aktivní politiku. Mimo jiné provozuje organizace program *Akumulátor*, který mladým lidem od 17-23 let poskytuje prostřednictvím neformálního vzdělávání inspiraci, nástroje a zkušenosti s prosazováním jejich vizí v praxi.

1.5.3 Centrum občanského vzdělávání

„Centrum občanského vzdělávání je analyticko-aplikační pracoviště při Katedře studií občanské společnosti Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, jehož posláním je poskytovat občanské vzdělávání, tj. zlepšovat orientaci občanů ve veřejném prostoru a podporovat jejich činnost v občanském životě.“⁵⁰ Cílem Centra občanského vzdělávání je zejména hledání způsobů, jak komunikovat podstatná témata pro občanské vzdělání široké veřejnosti. Hlavním posláním je posilovat demokracii a rozvíjet občanské vzdělávání v ČR na všech úrovních. Centrum také vytváří strategické dokumenty pro politiku občanského vzdělávání a aktivně komunikuje se stakeholdery ve státní správě a politice. Na svých webových stránkách poskytuje volně ke stažení publikace a analýzy situace občanského vzdělávání zejména na školách.

1.5.3.1 Občanská angažovanost 2015

Centrum ve spolupráci s Nadací Konrada Adenauera a agenturou TNS Aisa v roce 2015 provedlo svým zaměřením v České republice jedinečný výzkum věnovaný občanské angažovanosti české společnosti.⁵¹ Ta se podle tohoto výzkumu, který oslovil 3 876 respondentů ve věku 15-65 let, dělí na dvě srovnatelně velké skupiny aktivnějších (45 %) a pasivnějších

⁴⁹ Zapojujeme občany do veřejného dění. *Institut aktivního občanství* [online]. [cit. 2022-09-16]. Dostupné z: <https://www.aktivniobcanstvi.cz>

⁵⁰ Centrum občanského vzdělávání. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-11-05]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Centrum_obcanského_vzděláván%C3%AD

⁵¹ Občanská angažovanost 2015: Mapa české společnosti z hlediska občanské angažovanosti. *Centrum občanského vzdělávání*. 2015, 27.

(55 %) jedinců, kteří se liší jak svou mírou angažovanosti, tak vírou ve své schopnosti a postojem k budoucnosti.

Přesné znění výzkumné otázky tohoto výzkumu bylo následující: „Co jste od prosince 2013 do listopadu 2014 dělal(a) ve svém volném čase, dobrovolně a zdarma ve prospěch veřejnosti, svojí obce, země či obecně ‚pro dobrou věc‘?“ Na základě odpovědí na tuto otázku a mnoha doplňujících informací o jedinci, které se týkaly sociodemografických údajů, politického a mediálního chování, životního stylu nebo například životní spokojenosti, vznikla segmentace české společnosti podle občanské angažovanosti, z nichž nejvýraznějším segmentem jsou příležitostní dárci (26 %).

Co se týká témat zájmu, Češi se nejvíce angažují v humanitárních, sociálních a volnočasových tématech. Nejčastěji věnují dar nebo podepíší petici. Češi se zapojují převážně do nepolitických aktivit, podporují zejména postižené a nemocné (41 %), lidi v náročných životních situacích (35 %) a zasažené pohromou (27 %). Oproti tomu jsou nejméně zastoupenými tématy angažovanost na podporu EU (1,8), kapitalismu (1,9) a proti „zkaženosti společnosti“^{52,53}

Co se týká forem angažovanosti, převažuje peněžní příspěvek (45,8 %), materiální dar (43 %) či internetová (32,9 %) nebo papírová (30,5 %) petice. Naopak nejméně se vyskytuje povolený (3,6 %) či nepovolený (0,4 %) protest, stávka (0,7 %) nebo organizace povoleného (0,3 %) či nepovoleného (0,3 %) protestu.

Nejspíš největším přínosem této studie je, jak sami autoři studie nazývají, rozdělení České republiky na „dva světy“. Tím je svět aktivních (45 %) a pasivních (55 %) jedinců. Tyto skupiny se kromě míry angažovanosti liší i vzděláním, příjmy či přístupem k informačním technologiím a internetu. Pasivní skupina se vyznačuje tím, že má méně volnočasových aktivit, sleduje menší počet médií, méně chodí k volbám, naopak více času tráví u televize. Zástupci Centra občanského vzdělávání apelují na jisté skupiny, které je důležité oslovit v rámci zvýšení občanské angažovanosti. Jsou jimi hlavně pasivní jedinci, ženy, senioři, děti a v neposlední řadě i cílová skupina této práce: dospívající jedinci.

⁵² Občanská angažovanost 2015: Mapa české společnosti z hlediska občanské angažovanosti. *Centrum občanského vzdělání*. 2015, 27.

⁵³ Pod „zkažeností společnosti“ autoři výzkumu skrývají následující témata: potraty, homosexualismus, povinná sexuální výchova aj.

1.5.4 AGORA CE

Nezisková organizace Agora Central Europe podporuje kulturu demokracie, komunikaci a participaci občanů na věcech veřejných již od roku 1998. Středobodem zájmu je pro organizaci „podpora demokratických procesů s cílem zlepšit komunikaci a spolupráci mezi občany a radnicemi, vzbudit zájem občanů o věci veřejné, rozšířit občanské povědomí mladých a vést je k aktivním občanským postojům, podpořit rozvoj demokracie a přispět ke zvýšení politické kultury v ČR i zahraničí.“⁵⁴ Nejčastěji organizace naplňuje tyto cíle skrze veřejné debaty, workshopy nebo poradenské služby. Obzvláště relevantní je pak s ohledem na cílovou skupinu této práce debatní soutěž *Studentská agora*, „která přináší středoškolákům příležitost nejen debatovat o současných tématech se studenty z jiných škol a učit se kvalitně argumentovat a kultivovaně vystupovat na veřejnosti, ale i zamyslet se ze všech stran nad aktuálními tématy, která hýbou českou společností.“⁵⁵

1.5.5 JSNS.cz

JSNS je název projektu, který dříve nesl název Jeden svět na školách funguje již od roku 2001. Jedná se o jeden ze vzdělávacích programů organizace Člověk v tísni, který „přispívá k výchově zodpovědných mladých lidí, kteří se orientují v současném světě, otevřeně a kriticky přistupují k informacím, nejsou lhostejní, chtějí ovlivňovat a také skutečně ovlivňují dění kolem sebe.“⁵⁶ Výukové materiály reagují na současnou situaci ve společnosti a jsou zaměřené na praktickou využitelnost a jsou dostupné pro studenty prvního stupně až středních škol. Jedním z aktuálně dvanácti dostupných témat lekcí je modul *Občanská angažovanost*, který obsahuje přes 30 výukových lekcí věnujících se aktivnímu občanství. Obsahem lekcí jsou příběhy inspirativních lidí, kteří využili plného potenciálu aktivního občanství, a také praktické tipy, jak začít být aktivní a angažovat se ve prospěch dobře fungující demokracie.

⁵⁴ O nás: Poslání Agory CE. *Agora Central Europe* [online]. [cit. 2022-09-16]. Dostupné z: <https://www.agorace.cz/o-nas/>

⁵⁵ Studentská agora. *Agora Central Europe* [online]. [cit. 2022-09-16]. Dostupné z: <https://www.agorace.cz/vzdelavani/studentska-agora/>

⁵⁶ JSNS.CZ [online]. Člověk v tísni [cit. 2022-10-22]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz>

2 Digitální občanská angažovanost

„Digitální občanská angažovanost nebo digitální aktivismus mládeže jsou definovány jako akce prováděné mladými lidmi prostřednictvím internetu a digitálních médií, jakožto klíčových platforem pro masovou mobilizaci, sociální a politické akce.“⁵⁷

Jedna z hlavních změn, kterou 21. století přineslo, je částečný přesun fyzických aktivit do různých forem digitálního aktivismu. Technologické pokroky změnily způsoby, jakými lidé vyhledávají, zpracovávají a sdílejí informace. Od Oranžové revoluce na Ukrajině, přes arabské jaro a hashtagovou kampaň #Metoo až po přidání černého čtverce na Instagram na podporu hnutí Black Lives Matter, online prostředí se ukázalo jako efektivní nástroj ke změně, mobilizaci a prosazování názorů.⁵⁸

Mladí lidé po celém světě jsou s každým dnem více propojeni. Díky používání digitálních nástrojů jsou schopni budovat komunity, interagovat s podobně smýšlejícími lidmi, vyjádřit svoje názory, organizovat akce a bojovat za hodnoty, které jsou jim vlastní. Tyto nástroje dávají mladým občanům větší hlas ve své komunitě a pomáhají jim vyjádřit své obavy a priority a budovat dlouhodobé pouto s vládou. Mladí lidé si na sociálních sítích nárokují své místo a přejímají nové formy participace.⁵⁹ V červnu 2020 byly více než 4,5 miliardy lidí započítány jako uživatelé internetu, což představuje až 58 procent celkové světové populace. Ve Spojených státech a Spojeném království dosahuje procento lidí, kteří jsou uživateli internetu, průměrně 88,5 procenta.⁶⁰

⁵⁷ IDRIZI, Zana, Susanna DAKASH, Victor LACHENAIT a Veronica STEFAN. *Civic Participation of Youth in the Digital World: Rapid analysis Europe and Central Asia*. UNDP Istanbul Regional Hub for Europe and Central Asia, 2021, 37, vlastní překlad.

⁵⁸ IDRIZI, Zana, Susanna DAKASH, Victor LACHENAIT a Veronica STEFAN. *Civic Participation of Youth in the Digital World: Rapid analysis Europe and Central Asia*. UNDP Istanbul Regional Hub for Europe and Central Asia, 2021, 37.

⁵⁹ taktéž

⁶⁰ SCHROEDEL, Jenna. Trends for youth civic engagement: online, inclusive, and local. In: *Citizenlab*[online]. 9.10.2020 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.citizenlab.co/blog/civic-engagement/trends-for-youth-civic-engagement-online-inclusive-and-local-2/>

“By the time you finish reading this sentence, around 30,000 tweets have been posted and 200,000 searches have been made on Google.”⁶¹

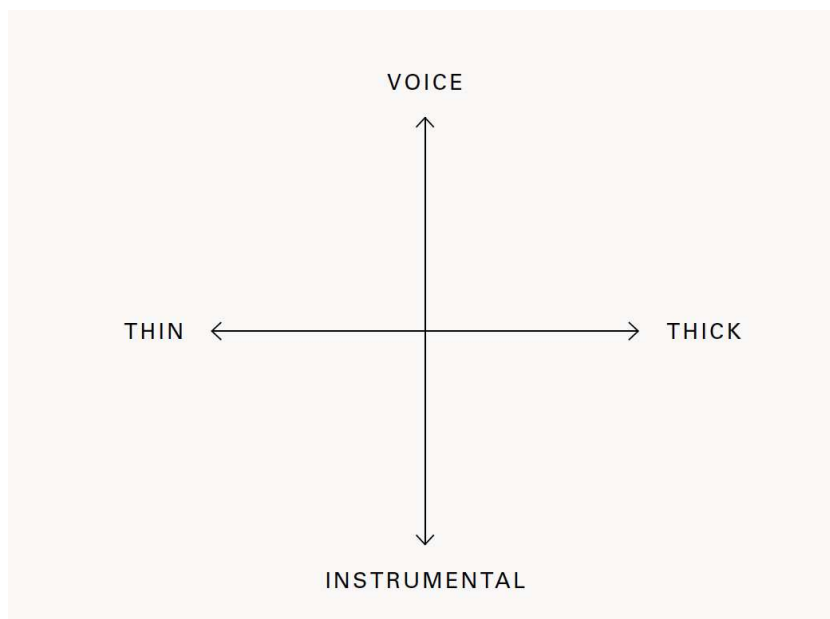
Mladí lidé, kteří jsou zároveň generací tzv. *digital natives* (tj. lidé, kteří vyrostli v informačním věku), vnímají sociální média jako platformu, kde mohou svobodně vyjadřovat svůj názor a komunikovat (ho) s ostatními.⁶² Právě vyjadřování názoru (*expressing voice*) je pro mladé jedna z nejdůležitějších afordancí, kterou digitální aktivismus nabízí.⁶³ Výzkumný tým UNICEF představuje možné způsoby k měření a evaluaci širokého spektra občanské angažovanosti mladých dospělých pomocí dvou protínajících se os (Příloha 2). Aktivita, jako je třeba změna profilové fotografie s ukrajinskou vlajčkou nebo přidání „to se mi líbí“ k výroku mého favorita*ky na post prezidenta*ky, se podle této analytické pomůcky nacházejí ve spektru „voice“ jakožto vyjádření názoru. Oproti tomu stojí „instrumental“, což je podle autorů takový typ aktivity, který přímo vede k systémové změně, jako například ke schválení zákona. Na ose x se pak nachází spektrum aktivit od „thin“ po „thick“. K rozlišení, do jakého spektra aktivita spadá, používají autoři metaforu: “Do we need your feet or your head? In thin forms of engagement, your job is simply to show up... In thick engagement, your job is to figure out what needs to be done.”⁶⁴ Tato analogie je částečně v souladu s typologií *občana participativního a občana orientovaného na spravedlnost* podle Westheimera a Kahna.

⁶¹ SCHROEDEL, Jenna. Trends for youth civic engagement: online, inclusive, and local. In: *Citizenlab*[online]. 9.10.2020 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.citizenlab.co/blog/civic-engagement/trends-for-youth-civic-engagement-online-inclusive-and-local-2/>

⁶² CORTÉS, Antonio a Miguel Landa BLANCO. Activism and Social Media: Youth Participation and Communication. *Sustainability* [online]. September 2021, 14 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/354736173_Activism_and_Social_Media_Youth_Participation_and_Communication

⁶³ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

⁶⁴ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27. v Zuckerman, E. (2014). *New Media, New Civics? Policy & Internet*, 6(2), 151-168. <https://doi.org/10.1002/1944-2866.POI360>

Obrázek 2: Osy participativního občanství (New Media, New Civics? Zuckerman, 2014)

2.1 Klíčové faktory ovlivňující digitální občanskou angažovanost

Z dostupné literatury i ukázek reálných dopadů digitálního aktivismu na změny ve společnosti není pochyb, že digitální technologie daly hlas mnoha lidem, kteří s tím měli dříve problém. Digitální technologie jsou pro mnohé mladé dospělé prostředek k tomu, aby se vymanili z tradičních pohledů na společnost, svobodně se vyjádřili, a přitom byli neustále součástí globální informované společnosti.⁶⁵ Přesto ale není samozřejmé, že všichni mladí dospělí digitální technologie za účelem občanské angažovanosti využívají. V této kapitole zmíním klíčové aktivátory, které vedou mladé lidi k digitální občanské angažovanosti stejně tak jako zábrany a bariéry, které jim v tom, aby vyjadřovali své názory a postoje online, brání. Zdroje těchto poznatků o občanské angažovanosti mladých dospělých pochází primárně ze dvou studií, které se této problematice věnují, nicméně ani jedna z nich nezahrnuje české prostředí. Je to *Digital civic engagement by young people* od UNICEFu a analýza *Civic participation in a digital world*, kterou provedl Rozvojový program OSN. Právě výzkum

⁶⁵ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

provedený Rozvojovým programem OSN v regionu ECA⁶⁶ (Europe and Central Asia) byl do velké míry replikován v samotném výzkumu digitální občanské angažovanosti mladých Čechů a Češek, který byl realizován v rámci této diplomové práce.

2.1.1 Aktivátory občanské angažovanosti

Je mnoho faktorů, které ovlivňují to, jestli a do jaké míry jsou mladí lidé občansky aktivní v digitálním prostředí. Hlavní aktivátory, které vědci a vědkyně v dětském fondu Organizace spojených národů UNICEF identifikovali, jsou tři a jsou jimi: přístup k technologiím, občanské vzdělání a otevřený občanský prostor.⁶⁷

Spravedlivý přístup k technologiím

Digitální občanská angažovanost předpokládá ze své podstaty přístup a možnost k používání digitálních technologií. To, jaké má člověk internetové pokrytí nebo jaké digitální zařízení vlastní, ovlivňuje zcela zásadně jeho/její míru zapojení online.⁶⁸ Zde přísluší pojmenovat celosvětový globální problém, který se týká nerovnoměrného přístupu k digitálním technologiím, tzv. digitální propast, který je často podmíněna i genderem (*global gender gap*).⁶⁹ Ruku v ruce s přístupem k internetu a technologiím, ovlivňuje participaci online i o technické know-how, jak technologie používat společně s tzv. *soft skills*, které pramení z mediální a digitální gramotnosti. Překvapivé zjištění studie, které jde proti obecnému přesvědčení, dokazuje, že čas strávený surfváním na internetu zvyšuje level schopností, které mladé lidi získávají právě díky participaci na různých aktivitách online, a vede to ke zvýšené pravděpodobnosti zapojení se v digitálním prostoru.⁷⁰

⁶⁶ Mezi zkoumané země patří: Albánie, Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Gruzie, Kosovo, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldávie, Černá Hora, Severní Makedonie, Srbsko, Turecko, Tádžikistán, Turkmenistán, Ukrajina a Uzbekistán.

⁶⁷ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

⁶⁸ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

⁶⁹ Globální studie Vodafone Foundation poukázala na diskriminační fenomén, a sice, že po celém světě s výjimkou USA, jsou muži 1.5x více pravděpodobněji vlastníky mobilních telefonů než ženy. Do jaké míry je tato statistika platná i v České republice však není známé.

⁷⁰ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

Občanské vzdělání

“Formal civic education in schools is an important step in creating awareness of children’s rights as citizens and of the possibilities for action in the civic space“⁷¹

Budování občanství je dlouhotrvajícím historickým trendem, který není v naší společnosti ničím novým. Již dříve byli mladí lidé viděni jako nositelé myšlenek a poselství. Občanské hodnoty byly předávány mysliteli své doby z generace na generaci.⁷² Občanství se mladí lidé učí na samostatných předmětech, integrovaně v jiných předmětech, povinně či volitelně, na jedné, dvou, či třech úrovních studia. I s ohledem na značnou diverzifikaci vzdělávání v této oblasti bychom neměli přehlížet potenciál neformálního vzdělávání a s ním důležitost digitálních technologií, které mohou fungovat jako jednotný a silný demokratický nástroj k budování občanství.

Kromě toho, že je občanství důležité pro zachování občanských hodnot, je důležité i pro pocit sounáležitosti. Jednou z největších změn ve vnímání občanství je totiž to, že se stalo spíše než povinností, volbou,⁷³ a tak je nutné pracovat na tom, aby mladí lidé byli dostatečně motivováni k tomu, aby pro ně tato volba byla dostatečně atraktivní.

Otevřený občanský prostor

“Accessible and inclusive civic space is vital for adolescents and youth to feel able to take part in social movements for change“⁷⁴

V roce 2019 vyhlásila americká nezisková organizace *Freedom House* třináctý po sobě jdoucí rok poklesu občanské svobody. Podle statistik též organizace má Česká republika od roku 2019 neměnné globální skóre svobody, a sice 91/100. Občanské svobody zůstávají na 55 bodech z 60, což je hned po Německu nejvyšší skóre mezi našimi sousedy.

⁷¹ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

⁷² KENNEDY, Kerry J. Civic and Citizenship Education in Volatile Times: Preparing Students for Citizenship in the 21st Century: Preparing Students for Citizenship in the 21st Century. Springer Singapore Pte. Limited, 2019. ISBN 9789811363863.

⁷³ LEVINE, P. *The future of democracy: Developing the next generation of American citizens*. Lebanon: NH: Tufts University Press, 2007. ISBN 978-1611687958.

⁷⁴ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

Často mohou digitální technologie suplovat to, co lidem ve společnosti chybí, a v tomto případě tomu není jinak. Digitální technologie hrají významnou roli při tvorbě občanského prostoru pro mládež. Využití sociálních sítí bývá označováno jako „game-changer for youth“⁷⁵ tím, že umožňuje „obcházet struktury dospělých a mluvit k masám.“⁷⁶ Digitální technologie navíc dávají hlas i těm, kteří by se za normálních okolností zdráhali fyzického aktivismu, protože jim poskytují možnost participace z pohodlí svých domovů za použití mobilního telefonu.

2.1.2 Bariéry spojené s občanskou angažovaností

Přestože samotná existence digitálních technologií je pro mladé občany bránou do světa aktivismu, mohou tytéž digitální technologie a platformy být něčím, co mladé od digitální občanské angažovanosti odrazuje. V této podkapitole zmíním hlavní bariéry, které podle výzkumů stojí mladým dospělým v digitální občanské angažovanosti.

Nedostatek důvěry

Jednou z potenciálních bariér k digitální občanské angažovanosti je nedostatek důvěry. Na tuto nedůvěru je možné dívat se dvojitým způsobem. Jelikož se bavíme o digitální občanské aktivitě, plynou možné problémy jak ze slůvka digitální, tak ze slova občanský. Jednak jsou to problémy spojené s nedůvěrou v digitální platformy obecně, tak v internet jako otevřený a neutrální prostor k svobodnému vyjadřování, či nevíra v digitalizované procesy.⁷⁷ Podle mezinárodního průzkumu internetové bezpečnosti a důvěry v internet *CIGI-Ipsos 2019* byly největším zdrojem uživatelské nedůvěry společnosti, které vlastní a provozují sociální média (V pořadí druhým největším zdrojem nedůvěry hned po sociálních médiích byli kyberzločinci.).

⁷⁵ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

⁷⁶ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27. v South, J. (2018). Civic Engagement Goes Viral When Young Voices Turn to Social Media, *Philanthropy for Active Civic Engagement (PACE)* / Medium. Retrieved from: <https://medium.com/office-of-citizen/civic-engagement-goes-viral-when-young-voices-turn-to-social-media-ea57ed0c5d65>

⁷⁷ taktéž

Tři čtvrtiny (78 %) respondentů se obávají o své soukromí na internetu a většina (53 %) se tím zabývá více než před rokem.⁷⁸ Sociálním sítím lidé věří méně než zpravodajským médiím.⁷⁹

Obdobně se dá pozorovat i problémy plynoucí z toho, jak je v naší zemi vnímán status občana⁸⁰ či jak moc otevřený a přístupný je občanský prostor, což je do velké míry závislé na socio-politické situaci konkrétní země, ve které fenomén zkoumáme. Spoluautor výzkumu *Občanská angažovanost 2015: Mapa české společnosti z hlediska občanské angažovanosti* Ondřej Matějka tvrdí následující: „Velký problém je celkově nízká důvěra v základní demokratické instituce.⁸¹ I ti, kteří se hodně angažují, jim věří velmi málo. Z toho plyne dlouhodobě ohrožení demokracie jako takové. Zároveň existuje silný vztah mezi důvěrou v demokratické instituce a angažovaností. Je proto potřeba začít pracovat na tom, aby se u nás zapojení do občanských aktivit zvýšilo.“⁸² Z této citace i statistik zmíněných výše je tedy patrné, že nízká důvěra vede k nízké participaci, což je dlouhodobým problémem (nejen digitálního) aktivismu.

Obtěžování a trolling

„Tytěž nástroje, které digitální aktivisté používají k tomu, aby vyjádřili své názory, mohou být použity proti nim k tomu, aby je utišili, zastrašili a zkreslovali jejich myšlenky.“⁸³

Šikana a obtěžování mladých aktivistů se zdaleka neděje jen ze strany jejich vrstevníků, ale je často doménou starších lidí, což se může projevat „rasistickými komentáři a občas i výhrůzkami smrti.“⁸⁴ Pokud chtějí být mladí vyslyšeni dospělými, používají k tomu specifické platformy, například Twitter, který systematicky necenzuruje urážlivé nebo nenávistné

⁷⁸ SIMPSON, Sean. 2019 CIGI-Ipsos Global Survey on Internet Security and Trust. In: *Ipsos* [online]. 12.6.2019 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/en/2019-cigi-ipsos-global-survey-internet-security-and-trust>, vlastní překlad.

⁷⁹ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

⁸⁰ Viz Kapitola 1 Definice občanství

⁸¹ Podle výzkumu Eurobarometru (2021) věří vládě jen 19 % Čechů (průměr EU je 36 %).

⁸² BICAN, Jaroslav. Občanská angažovanost v České republice: Polovina lidí si nevěří. In: *Deník Referendum* [online]. 4.6.2015 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/20544-obcanska-angazovanost-v-ceske-republice-polovina-lidi-si-neveri>

⁸³ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27, vlastní překlad.

⁸⁴ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27 v JOHNSON, M. Teenage Climate Activists Are Getting Harassed Online. *The Hill*, 2019, vlastní překlad.

komentáře.⁸⁵ Právě Twitter se ale v USA a Velké Británii ukázal jako velmi toxická platforma pro hned několik společenských skupin. Jsou jimi aktivisté, ženské političky, novináři, blogeři a spisovatelé.⁸⁶ Podle výzkumu UNDP v zemích regionu ECA se 73 % respondentů obává online obtěžování, hate speech a šikany a 60 % žen mělo pocit, že jejich pohlaví ovlivňuje to, jak ostatní reagují na jejich projevy občanské angažovanosti v porovnání jen s 31 % mužů.⁸⁷

Dohled nad daty

Každý jeden klik, sdílení nebo komentář generuje každému z nás unikátní digitální stopu. Všechno, co jsme kdy udělali a uděláme online, je dohledatelné a může být použito, uchováno anebo prodáno třetím stranám.⁸⁸ Digitální stopa je extrémně problematická u dětí a dospívajících, protože jejich digitální stopa je sleduje až do dospělosti, i přesto, že se mohli jejich osobnosti v čase značně změnit a vyvinout.⁸⁹ V roce 2019 dostala čínská mediální společnost TikTok pokutu 5,7 milionu amerických dolarů za to, že bez svolení rodičů sbírali data od dětí pod 13 let, což porušuje Zákon USA o ochraně soukromí dětí online.⁹⁰ Právě takové medializované skandály přispívají na prohlubování nedůvěry uživatelů k těmto obrovským společnostem.

Data uživatelů ale nejsou ohrožena jen privátním sektorem, v některých případech je přímým činitelem, který uživatele ohrožuje nebo limituje, přímo vláda a její činitelé, kteří zblízka monitorují aktivity svých občanů a často mnohé internetové přístupy blokují a cenzurují. Úmyslné narušení internetu nebo elektronické komunikace, popřípadě úplné vypnutí internetu, je používáno jako zbraň k umlčení specifické populace nebo obyvatel specifické země a způsobem, jak zabránit tomu, aby se zmobilizovaná mládež dostala do ulic.⁹¹

⁸⁵ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27

⁸⁶ TOXIC TWITTER – A TOXIC PLACE FOR WOMEN. In: *Amnesty International* [online]. 15.3.2018 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2018/03/online-violence-against-women-chapter-1-1/>

⁸⁷ IDRIZI, Zana, Susanna DAKASH, Victor LACHENAIT a Veronica STEFAN. *Civic Participation of Youth in the Digital World: Rapid analysis Europe and Central Asia*. UNDP Istanbul Regional Hub for Europe and Central Asia, 2021, 37.

⁸⁸ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

⁸⁹ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

⁹⁰ taktéž

⁹¹ taktéž

2.2 Dosavadní poznatky o digitálním aktivismu mladých

K dnešnímu dni existuje relativně málo studií, které mají za cíl kvantifikovat typy a charakteristiky digitální občanské angažovanosti mladých lidí v reprezentativním měřítku.⁹² Důvodů, proč tomu tak je, je několik a týkají se zejména neskutečné rychlosti, jakou se digitální krajina vyvíjí.⁹³ Dále pak hraje vliv vysoce individualizovaný charakter digitálního oběhu mezi mládeží a obecné potíže při provádění výzkumu s mládeží.⁹⁴ Z tohoto důvodu jsem se častěji ve výzkumu literatury setkávala s kvalitativními studiemi, které se zaměřovaly na konkrétní mládežnické skupiny, online skupiny nebo hnutí, či na konkrétní sociální sítě jako například Facebook a jeho možnosti ve vztahu k mobilizaci jeho uživatelů. Navzdory této roztržitosti vědci z UNICEF uvádí šest faktů, které o digitální angažovanosti mladých víme. Všechna tato tvrzení budou předmětem výzkumné části této práce.

1. *Mladí lidé po celém světě používají internet k vyhledávání novinek a zpráv.*
2. *Někteří mladí lidé diskutují politické problémy online.*
3. *Existují jisté důkazy, které nasvědčují tomu, že digitální občanská angažovanost je spravedlivější než tradiční formy občanské angažovanosti.*
4. *Digitální občanská angažovanost mladých lidí pozitivně koreluje s angažovaností v reálném světě („Online and offline activism reinforce each other“).*
5. *Online participace mladých lidí, která nemusí být nutně politická, pozitivně koreluje s vyšším politickou angažovaností, online i offline.*
6. *Mladí používají ve své digitální občanské aktivitě specifický jazyk (humor, satira, memes).*

⁹² CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. UNICEF. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

⁹³ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. UNICEF. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

⁹⁴ taktéž

2.3 Předsudky spojené s digitální formou občanské angažovanosti

“slac-tiv-ism: activity that uses the internet to support political or social causes in a way that does not need much effort, for example creating or signing online petitions“⁹⁵

Asi snad nejčastěji zmiňovaným termínem, který se objevuje v debatách na téma digitálního aktivismu a jeho účinků, je *slacktivismus* nebo *clicktivismus*. Slacktivismus je široce používaný termín k popisu aktů online aktivismu, které jsou považovány za líné a neúčinné.⁹⁶ „Často vysmívaný online aktivismus je však mnohem efektivnější, než se na první pohled zdá,“⁹⁷ tvrdí nejen podtitulek článku BBC. Z argumentů zmíněných v předešlých kapitolách vyplývá, že online i offline aktivismus spolu korelují, ba co víc, obě formy aktivismu se navzájem podporují. Teorie toho, že online aktivismus je hrozbou toho offline, byla opakovaně vyvrácena. Ve skutečnosti má totiž internet pozitivní vliv na offline mobilizaci, tvrdí Henrik Serup Christensen ve své studii.⁹⁸ Online aktivismus jedné osoby může tak jinou osobu snadno motivovat k akci v reálném životě.⁹⁹

Digitální technologie mají potenciál spíše aktivizovat politicky neaktivní jedince, než aby zastrašili politicky aktivní osoby¹⁰⁰ a je běžnou praxí, že se událost nejdříve zrodí na Facebooku a díky klikům uživatelů na „Zúčastním se“ nebo „Zajímá mě to“ se o akci začnou zajímat i přátelé těchto lidí. To, jaký vliv má vliv na to, co dělají přátelé na Facebooku, bylo dopodrobna popsáno ve studii multioborového vědeckého deníku Journal.¹⁰¹

⁹⁵ Slacktivism: Meaning of slacktivism in English. In: *Cambridge Dictionary* [online]. Cambridge [cit. 2022-11-24]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/slacktivism>

⁹⁶ JOYCE, Mary. Five Reasons Not to Use the Word “Slacktivism”. In: *Open Society Foundations* [online]. 30.4.2012 [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.opensocietyfoundations.org/voices/five-reasons-not-use-word-slacktivism>

⁹⁷ FISHER, Richard. The subtle ways that ‘clicktivism’ shapes the world. BBC [online]. 16.9.2020 [cit. 2022-11-05]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/future/article/20200915-the-subtle-ways-that-clicktivism-shapes-the-world>, vlastní překlad.

⁹⁸ CHRISTENSEN, Henrik Serub. Political activities on the Internet: Slacktivism or political participation by other means? *First Monday* [online]. 2011, 16(2-7) [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/download/3336/2767>

⁹⁹ MILOSEVIC-DORDEVIC, J.S. a I.L. ZEZEJ. Civic activism online: Making young people dormant or more active in real life? *Computers in Human Behaviour* [online]. 2016 [cit. 2022-12-10].

¹⁰⁰ JOYCE, Mary. Five Reasons Not to Use the Word “Slacktivism”. In: *Open Society Foundations* [online]. 30.4.2012 [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.opensocietyfoundations.org/voices/five-reasons-not-use-word-slacktivism>

¹⁰¹ BOND, R., Ch. FARISS a J. KRAMER. A 61-Million-Person Experiment in Social Influence and Political Mobilization. *Nature*[online]. 2012, **489**, 295-8 [cit. 2022-12-10]. Dostupné z: doi:10.1038/nature11421.

“Today’s ‘meaningless click’ is actually a form of symbolic action which may form the basis of tomorrow’s other kind of action.”¹⁰²”

„Koncept slacktivismu není jen naivní a blahosklonný, je dezinformující a zavádějící,“¹⁰³ tvrdí turecká akademička a technosocioložka Zeynep Tufekci. Nejen podle ní by měl být termín nahrazen méně předpojatým názvem, jako je například mikro-aktivismus nebo online popřípadě digitální aktivismus, zejména z toho důvodu, že pejorativní označení může odrazovat nováčky v digitálním aktivismu k první akci. Dalším důvodem, proč není digitální aktivismus vhodné označovat jako „líný a neúčinný aktivismus,“¹⁰⁴ je fakt, že není možné predikovat, jaký efekt napsání tweetu nebo sdílení fotky bude mít.¹⁰⁵ Jako jeden příklad za všechny uvedu facebookovou stránku, která vznikla v červnu 2010 pár dní poté, co byl policisty brutálně zavražděn nevinný egyptský muž Khaled Said. Stránka s názvem *We Are All Khaled Said*, která zveřejňovala znepokojující záběry z márnice v kontrastu s videokolážemi na Youtube vyobrazující Khaleda jako mladého a šťastného muže, měla během pár měsíců od svého vzniku přes 470 000 členů a stala se největší disidentskou facebookovou skupinou v Egyptě.¹⁰⁶

¹⁰² JOYCE, Mary. Five Reasons Not to Use the Word “Slacktivism”. In: *Open Society Foundations* [online]. 30.4.2012 [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.opensocietyfoundations.org/voices/five-reasons-not-use-word-slacktivism>

¹⁰³ JOYCE, Mary. Five Reasons Not to Use the Word “Slacktivism”. In: *Open Society Foundations* [online]. 30.4.2012 [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.opensocietyfoundations.org/voices/five-reasons-not-use-word-slacktivism>, vlastní překlad.

¹⁰⁴ taktéž

¹⁰⁵ taktéž

¹⁰⁶ PRESTON, Jennifer. Movement Began With Outrage and a Facebook Page That Gave It an Outlet. *The New York Times: Middle East* [online]. 5.2.2011, 2011 [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: https://www.nytimes.com/2011/02/06/world/middleeast/06face.html?_r=1

3 Design výzkumu

Klíčovým cílem výzkumu bylo zmapovat digitální občanskou angažovanost mladých dospělých v České republice – tedy zjistit, jaký postoj a osobní zkušenost má zkoumaná skupina s projevy digitálního aktivismu. Dalším z cílů pak bylo identifikovat současné trendy a výzvy, stejně tak jako příležitosti, jak podpořit digitální aktivismus mládeže v digitálním občanském prostoru. Jak už z názvu této práce vyplývá, bylo taktéž cílem zjistit, *proč* jsou jedinci aktivní nebo naopak *proč* aktivní nejsou. Níže provedený výzkum byl uskutečněn ve snaze zmapovat cílovou skupinu bez ohledu na to, jestli jsou jedinci aktivní nebo pasivní, nicméně kvalitativní část se soustředila jen na ty, kteří na poli občanského aktivismu v digitálním prostoru aktivní jsou. Výzkum mapuje digitální občanskou angažovanost v několika rovinách:

1. *Konkrétní formy občanské angažovanosti online a offline.*
2. *Překážky spojené s vykonáváním aktivit digitálního aktivismu.*
3. *Motivace k občanské angažovanosti.*
4. *Bariéry stojící v cestě občanské angažovanosti.*
5. *Nejčastěji používané platformy a konkrétní populární účty mezi mladými Čechy.*

3.1. Metodologie a způsob práce

Tato práce vznikla na základě smíšeného výzkumu, který využíval kvantitativních i kvalitativních metod. Obecně se dá tvrdit, že kvantitativní výzkum sledoval cílovou skupinu mladých Čechů*šek od 18-29 let v celé své komplexitě a výběr respondentů nebyl nijak cílený. Co se týče kvalitativní části, a sice polo-strukturovaných rozhovorů, ta byla zahájena až po ukončení části kvantitativní a výběr respondentů byl cílený právě na základě výsledků dotazníkového šetření. Zatímco shromážděná data nemohou reprezentovat celistvost a rozmanitost mladých občanů v České republice, názory celkem 166 mladých dospělých (116 žen, 47 mužů, 2 nebinární a 1 raději neuvádí) ilustrují alespoň zajímavé počáteční představy o digitální občanské angažovanosti v ČR. Hlavním cílem této práce je osvětlit málo prozkoumané téma alespoň ve státním měřítku. V původním zadání diplomové práce bylo v plánu uspořádat také skupinové rozhovory (focus groups) s jednotlivými členy cílové skupiny i odbornou

komunitou, které jsem se ale za účelem získání většího objemu dat rozhodla nahradit komplexnější kvantitativní metodou – dotazníkem, který byl doplněn o hloubkové rozhovory.

3.1.1 Metoda dotazníku

Otázky v dotazníku¹⁰⁷ byly vytvořeny primárně na základě dotazníku převzatého z analýzy UNDP (Rozvojový program OSN) mapujícího občansky aktivní mládež v zemích východní Evropy a Střední Asie.¹⁰⁸ Otázky byly následně přeloženy, zkontrolovány překladatelem a modifikovány viz níže. (Tabulka 1)

<u>Tabulka 1: Modifikace výzkumu</u>
a. Ve výzkumu UNDP je otázka č. 2 na pohlaví otevřená. Ve výzkumu chci tuto otázku kategorizovat z důvodu lepší práce s daty a inkluze v otázce genderu. Chci dát také respondentům možnost neuvádět své pohlaví.
b. Ve výzkumu jsou dvě otázky týkající se bydliště. Jedna se přímo ptá na místo bydliště a další na specifikaci, zda se jedná o město nebo vesnici – to nebude vzhledem k teritoriálnímu vymezení výzkumu v ČR nutné, zachová se tedy jen jedna otázka, a sice otázka č. 3: Místo bydliště.
c. Znění odpovědí v otázce č. 4, která se vztahuje k zaměstnání respondenta. Odpovědi g) nejsem schopný/á pracovat a f) zůstávám v domácnosti ve výzkumu nezahrnu, protože se tyto profese dají vepsat do odpovědi h) – jiné.
d. Otázka č. 9: Odstranění sociálních sítí, které se v ČR spíše nepoužívají nebo nejsou dostupné. (Discord, Triller, Viber)
e. Otázka č. 14: Odstranění možnosti voleb, protože u nás volit elektronicky nelze.
f. Otázka č. 18: Ptá se na jakákoli občanská hnutí, v práci se chci zaměřit jen na ta v online prostoru, proto se zeptám konkrétněji na sociální účty, které respondenty zajímají.
g. Vynechání poslední otázky výzkumu, která mapuje dopady globální pandemie COVID-19 na občanský aktivismus, protože zmapovat tyto dopady není jedním z cílů této DP.
h. Přidané otázky č. 19-21: Jedním z důležitých cílů této práce je zjistit, co mladé lidi motivuje k občanské aktivitě online. Výzkum UNDP klade otázku týkající se překážek, kterým mladí lidé čelí (otázka č. 16) a které jim brání v takové aktivitě, ale už nezjišťuje, co k ní motivuje, popřípadě co konkrétně od ní odrazuje. Proto byly přidány otázky č. 19-21, které ve výzkumu UNDP chybí.
i. Přidaná otázka č. 22: Nakonec jsem přidala otázku, která umožňuje sbírat zpětnou vazbu k výzkumu.

Dotazník byl vytvořen v aplikaci formuláře Google Forms a je anonymizovaný. Má celkem 22 otázek, z čehož 21 dotazů je adresných a poslední otázka slouží ke sbírání zpětné vazby od respondentů. Celkem 15 dotazů je povinných a v naprosté většině je také možné

¹⁰⁷ Formulář dotazníku viz příloha 1.

¹⁰⁸ IDRIZI, Zana, Susanna DAKASH, Victor LACHENAIT a Veronica STEFAN. *Civic Participation of Youth in the Digital World: Rapid analysis Europe and Central Asia*. UNDP Istanbul Regional Hub for Europe and Central Asia, 2021, 37.

vybrat více než jednu odpověď, protože se vychází z předpokladu, že cílová skupina je heterogenní a chtěla jsem se vyhnout tomu, aby se respondenti museli omezovat jen na jednu odpověď v případech, kde to není naprosto nutné. 19 otázek je uzavřených a 3 otázky jsou otevřené.

Před dalším šířením dotazníku proběhla pilotáž, které se zúčastnili 4 respondenti cílové skupiny. Z této pilotáže vzešly další úpravy na dotazníku, které se týkaly zejména opravy překlepů a změny označení vybraných otázek z povinných na nepovinné. Dále byla přidána časová osa pro transparentnější průchod dotazníkem. Jelikož byl dotazník, z kterého výzkum primárně čerpá, zaměřen na mladé občanské aktéry a nepočítal s těmi, kteří aktivní nejsou, byly přidány odpovědi, které byly inkluzivnější k digitálně neaktivním jedincům, jako například v možnosti f) v otázkách č. 10 a 11 nebo možnost p) v otázce 12. Dotazník byl následně sdílen na sociálních sítích autorky a dále šířen metodou sněhové koule přes sociální média. Odpovědi na otevřené otázky byly kódovány pomocí klíčových slov¹⁰⁹ a seskupovány do příbuzných skupin a v závěru vyhodnoceny podle frekvence výskytu jednotlivých tematických celků.

Odpovědi byly sbírány od října do listopadu 2022. Níže (Tabulka 2) je seznam všech osob nebo iniciativ, kterým jsem dotazník nad rámec organického šíření po sociálních sítích poslala a které jsem požádala o sdílení dotazníku mezi své sledující, popřípadě studenty. V tabulce je také platforma, na které jsem je oslovila z důvodu největší aktivity a přesný název profilu. „Ano“ v pravém sloupci znamená, že mi daná osoba nebo zástupce iniciativy odepsali a dotazník sdíleli. „Ne“ je ve sloupci tehdy, když jsem od iniciativy neobdržela žádnou odpověď a výzkum nasdílen nebyl.

¹⁰⁹ Způsob práce s kódováním otevřených otázek viz Příloha 3

Studentská Hyberská	Instagram	@studentskahybernska	ano
Tereza Povolná	Instagram	@tesspov	ano
Gymnázium Joachima Barranda	email	N/A	ano
Katedra andragogiky a personálního řízení	email	N/A	ano
Konsent	Instagram	@konsent	ne
Fridays For Future	Instagram	@fridaysforfuture.cz	ne
Jsem v obraze	Instagram	@jsemvobraze	ne
Občankáři aneb Asociace učitelů občanské výchovy a společenských věd, z.s.	Facebook	Občankáři aneb Asociace učitelů občanské výchovy a společenských věd, z.s.	ne
Youth, Speak Up	Facebook	Youth, Speak Up	ne

Tabulka 2: Seznam oslovených subjektů

Celkově dotazník vyplnilo 166 respondentů*ek. Výsledky výzkumu budu dopodrobna rozebírat v následující kapitole.

3.1.2 Metoda polostrukturovaného rozhovoru

Pohled mladých dospělých na digitální občanskou angažovanost byl dále zjišťován pomocí polostrukturovaných rozhovorů¹¹⁰ s individuálními aktivisty*kami nebo členy*kami iniciativ, které se zaměřují na tematiku související s občanskou angažovaností. Osoby, které jsem pro účel tohoto výzkumu oslovila, byly vybrány na základě výsledků kvantitativního šetření a zároveň svým věkem spadají do cílové skupiny tohoto výzkumu. Konkrétně šlo o odpovědi na otázku č. 12, která se zaměřuje na témata, kterým se respondenti v rámci své digitální občanské aktivity nejčastěji věnují a otázku č. 18, která zjišťuje oblíbené sledované profily na sociálních sítích věnující se zkoumané tematice. Respondenti do rozhovoru byli tedy vybráni buď přes téma, kterému se věnují (environmentální, politický aktivismus), nebo přímo kvůli jejich členství v iniciativě oblíbené mezi respondenty (politika_nejen_pro_mlade).

Připravené otázky se týkaly zejména aktivity konkrétního aktivisty*ky a soustředily se na motivace, vize, cíle a frustrace mladé generace, které během své aktivity respondenti vnímají.

¹¹⁰ Otázky k polostrukturovanému rozhovoru viz Příloha 2.

Rozhovory probíhaly přes platformu Zoom a byly se souhlasem respondentů nahrávané. Každý z rozhovorů trval kolem 40 minut. Všichni respondenti také souhlasili s tím, že budou jejich odpovědi spojovány s jejich jménem. Rozhovory byly přepsány a kódovány obdobně jako otevřené otázky v dotazníku.

4 Výsledky výzkumu

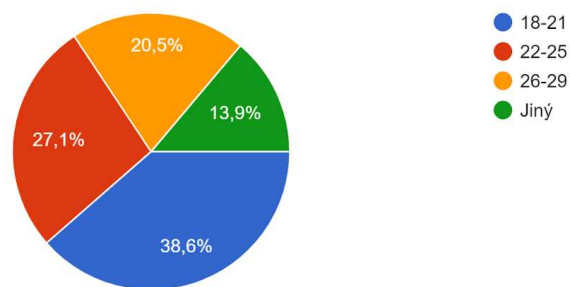
4.1 Digitální občanská angažovanost očima mladých dospělých

4.1.1 Demografické údaje

Z celkového počtu 166 respondentů převažovali respondenti ve věkové kategorii 18-21 (64 osob), tedy čerství dospělí. Tato věková kategorie byla následována kategorií 22-25 (45 lidí) a poslední zastupovanou skupinu 26-29 tvořilo 34 respondentů. Pod kategorií “Jiný” spadají ti respondenti, kteří buď v době vyplňování formuláře nedovršili plnoletosti, nebo přesáhli věkovou hranici 29 let (23 osob).

Tato kategorie byla ve formuláři zahrnuta z toho důvodu, aby i lidé, kteří nespĺňují věkové předpoklady pro účast ve výzkumu, mohli v případě zájmu o problematiku přispět k debatě. Vzhledem k tomu, že se jednalo jen o 14 % z celkového vzorku, se nepředpokládá, že by tato data zkreslovala závěry, které z výzkumu o cílové skupině vyplývají.

Věk
166 odpovědí

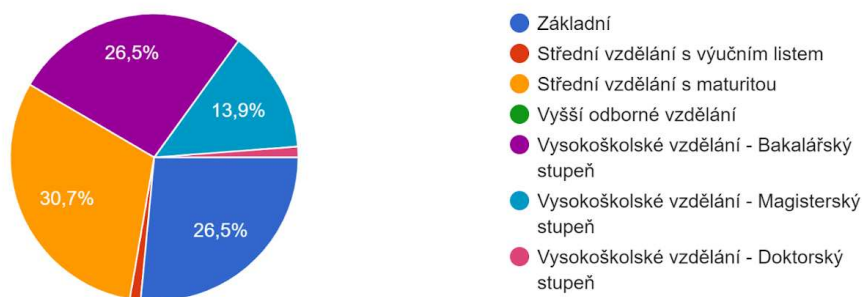

Graf 1 - Věk respondentů

V nasbíraném vzorku převažovaly ženy, a to v měřítku 116:47 mužům. 2 respondenti se identifikovali jako nebinární a 1 z respondentů svoje pohlaví odmítl uvádět. Nejvíce respondentů bylo z Prahy (39 %) a Středočeského kraje, což je způsobeno místem, kde práce vzniká (Praha), a místními vazbami autorky. V menším či větším poměru však dotazník postihl respondenty ze všech krajů České republiky.

V otázce nejvyššího dosaženého vzdělání (Graf 2) převažují respondenti, kteří mají střední vzdělání s maturitou (31 %), stejné procento potom zastupují respondenti se základním (27 %) a bakalářským (27 %) vzděláním. Po dvou respondentech pak získaly kategorie doktorského vzdělání a středního vzdělání s výučním listem.

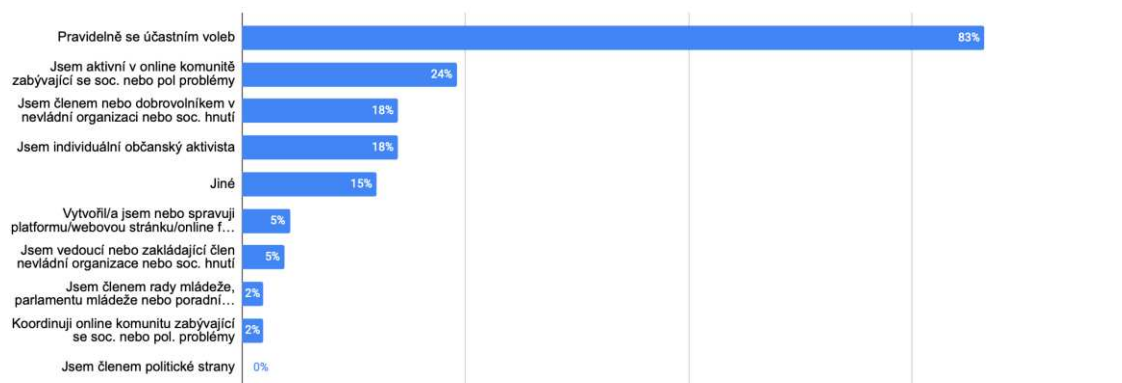
Nejvyšší dosažené vzdělání
166 odpovědí

Graf 2: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Na otázku, co respondenty nejlépe vystihuje (Graf 3), bylo nejčastější odpovědí: „Pravidelně se účastním voleb“ (83 %). Bezmála čtvrtina respondentů je pak aktivní v online komunitě, která se zabývá sociálními nebo politickými problémy a 18 % z nich je členem*kou nebo dobrovolníkem*cí v nevládní organizaci nebo politickém hnutí. 18 % respondentů se také identifikuje jako individuální občanský aktivista*ka. Naopak nikdo z respondentů není členem politické strany a pouhá 2 % respondentů jsou členy mládeže nebo koordinují online komunitu zabývající se občanskými tématy. Žádný z respondentů nebyl členem politické strany.

Nejlépe mě vystihuje (je možné vybrat více možností)

Graf 3: Nejlépe vystihující role respondentů

4.1.2 Aktivita v posledních 12 měsících

Aktivita v posledních 12 měsících (Graf 4) ukazuje, že nejčastěji respondenti vyjadřují svůj názor na pro ně důležité téma (72 % offline a 46 % online), případně se snaží o svém názoru přesvědčit ostatní (61 % offline a 28 % online). Převažují ti respondenti, kteří své názory vyjadřují offline, nicméně i v online formě byla právě tato aktivita nejpočetněji zastoupená. Poměrně vyrovnané je to v komunikaci s politiky, z čehož se dá předpokládat, že u této aktivity jsou online i offline formy stejně vyhledávané.

Opačný trend je vidět v aktivitách, jako je darování peněz, podepisování petic nebo spouštění kampaní týkající se sociální nebo politické tematiky, ve kterých převažuje online forma participace. Tyto výsledky částečně korelují s výsledky studie Centra občanského vzdělávání, která v roce 2015 zmapovala formy angažovanosti české populace.¹¹¹ Nejčastěji podle této studie převažuje peněžní příspěvek, materiální dar či internetová nebo papírová petice. Velkou změnu oproti této studii však zaznamenalo pořádání nebo účast na demonstraci. V roce 2015 se k této formě občanské angažovanosti přihlásila jen 0,3% české populace¹¹². V případě tohoto výzkumu je to 37 % pro offline formu organizace nebo účasti na demonstraci a 6 % pro online formu téže aktivity.

¹¹¹ Občanská angažovanost 2015: Mapa české společnosti z hlediska občanské angažovanosti. *Centrum občanského vzdělávání*. 2015, 27.

¹¹² Občanská angažovanost 2015: Mapa české společnosti z hlediska občanské angažovanosti. *Centrum občanského vzdělávání*. 2015, 27.

V posledních 12 měsících jsem	offline	online
Vyjádřil/a svůj názor na pro mě důležité politické/sociální téma	120	76
Snažil/a jsem se přesvědčit ostatní, aby souhlasili s mým názorem na sociální nebo politické téma	101	46
Organizoval/a nebo se zúčastnil/a protestu/demonstrace	62	14
Dobrovolničil/a pro sociální nebo politickou věc, která je pro mě důležitá	47	11
Podepsal/a nebo inicioval/a petici na sociální nebo politické téma	45	70
Komunikoval/a s politiky	29	20
Daroval/a peníze na sociální/politickou věc	27	72
Účastnil/a se kampaně týkající se sociální nebo politické tematiky	27	26
Účastnil/a se veřejné debaty/politického procesu organizovaného veřejnými orgány	21	10
Organizoval/a akci související se společenskými nebo politickými otázkami	19	7
Organizoval/a nebo se účastnil/a politické kampaně	13	5
Vybíral/a peníze na sociální/politickou věc	11	5
Spustil/a kampaň týkající se sociální nebo politické tematiky	8	11

Graf 4: Aktivita v posledních 12 měsících

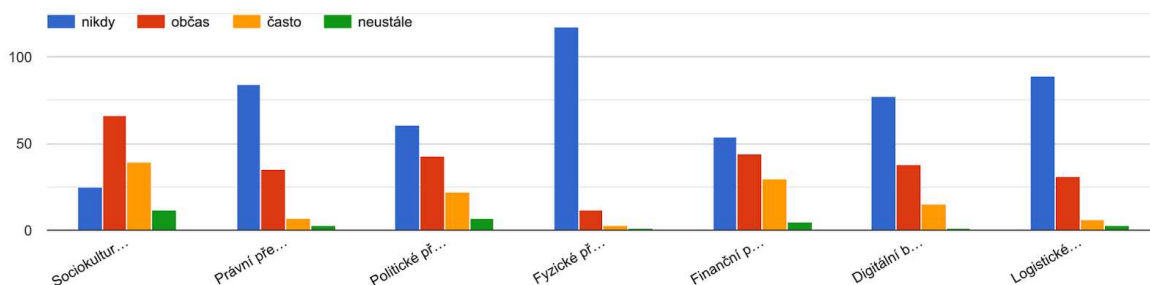
4.1.3 Překážky spojené s vykonáváním aktivit výše

Při provádění těchto aktivit (Graf 5) mladí dospělí nejčastěji čelí sociokulturním bariérám, do kterých se řadí stereotypizace, tlak nebo stigma a odpor rodiny nebo přátel. 7 % respondentů se s tímto typem bariér setkává neustále, 24 % často a 40 % občas. Pouhých 15 % lidí se s tímto typem bariéry nikdy neseťkalo, což je ze všech otázek pro kategorii „nikdy“ vůbec nejmenší procentní zastoupení a implikuje to tak skutečnost, že se s tímto typem bariéry setkal téměř každý z cílové skupiny.

Poměrně často se pak respondenti setkávají i s finančními překážkami. 3 % respondentů jim čelí neustále, 18 % často a 27 % občas a 33 % respondentů se s tímto typem bariéry nikdy neseťkalo. Třetí nejčastěji zastoupenou překážkou, které mladí dospělí při vykonávání občanských aktivit ať už online nebo offline čelí, jsou překážky politické, do kterých patří nepřátelství vůči mladým aktivistům a znevýhodňující prostředí. Pro 4 % respondentů je tato překážka neustálá, 13 % jí čelí často, 26 % občas a pro 37 % respondentů není tento typ překážky relevantní.

Naopak nejméně se respondenti setkávají s fyzickými překážkami a hrozbami (násilí, mučení, obtěžování, zadržování nebo věznění). 71 % respondentů se s tímto typem překážek nikdy neseťkalo. Občas tomuto typu překážek čelí 7 % mladých dospělých, často 2 % a možnost „neustále“ ne zvolil ani jeden z respondentů. Logistické překážky, právní předpisy ani digitální bariéry pro české mladé dospělé nepředstavují zásadní klíčové hrozby.

Uvedte, zda jste se při provádění těchto činností, setkali s následujícími překážkami.

Graf 5: Překážky při vykonávání aktivit

4.1.4 Populární sociální sítě a typy příspěvků

Ke sledování novinek ze světa politiky a sociálních témat mezi sociálními sítěmi jednoznačně vyhrává Instagram, který sleduje 78 % respondentů. Na druhém místě je pak Facebook s 52 % a na třetím místě těsně Twitter s 49 %. YouTube s 34 % a TikTok s 21 % doplňují pomyslnou top pětici sociálních médií, které jsou mladými dospělými v Česku nejčastěji využívané ke sledování novinek ze světa politika a sociálních témat (Graf 6). V menší míře cílová skupina používá LinkedIn (11 %), Reddit (8 %), Whatsapp (6 %), Telegram (5 %) a Snapchat (1 %). Tato statistika je potvrzena v závěru dotazníku, ve které se mezi nejčastěji sledovanými profily a účty nejčastěji objevuje účet, který je právě na Instagramu.

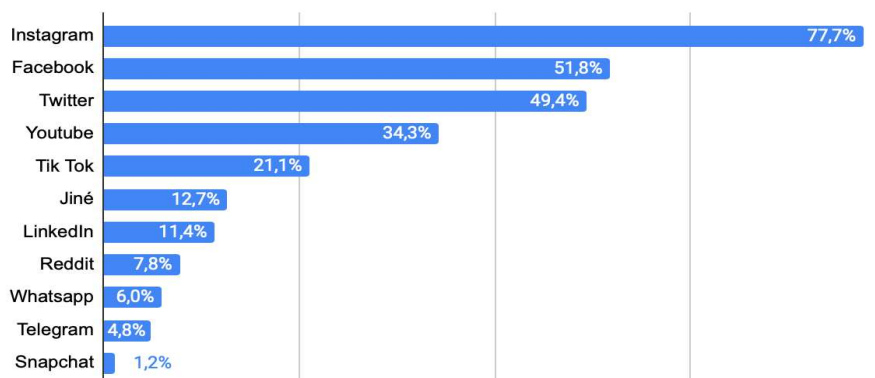
Co se týče věkového rozložení ve vztahu k preferencím těch či oněch sociálních sítí, z výzkumu vzešlo následující: Instagram je nejčastěji sledován věkovou skupinou 18-21 let (43 %), následován skupinou 22-25 let (28 %). Jen 17 % lidí ve věku 26-29 pravidelně sleduje Instagram k získávání novinek ze světa politiky a sociálních témat. U Facebooku lze pozorovat poněkud odlišný trend. Nejčastěji ho sleduje skupina mladých dospělých ve věku 22-25 let (40 %), poté nejstarší část cílové skupiny 26-29 let (28 %) a vůbec nejméně Facebook sledují nejmladší dospělí ve věku 18-21 (19 %). Twitter je překvapivě¹¹³ nejpoužívanější mezi

¹¹³ Podle výzkumu z roku 2021 zveřejněného na statista.com je nejpoužívanější kategorií sledujících Twitteru věková skupina 25-34 let. (38,5 %) To, že výsledky tohoto výzkumu nekorespondují s touto statistikou však může být způsobeno tím, že skupina mladých dospělých 19-21 byla ve vzorku nejpoužívanější zastoupena.

tou nejmladší částí cílové skupiny (37 %), dále pak mezi respondenty 22-25 let (29 %). Nejméně (22 %) sleduje Twitter skupina respondentů ve věku 26-29 let.

YouTube je s 49 % nejoblíbenější sociální sítí pro ty nejmladší z dospělých (18-21) a naopak nejméně ho sleduje nejstarší kategorie respondentů, která je zastoupena pouhými 14 %. Podobně je to s Tik Tokem, který je jednoznačně nejvíce dominován nejmladšími respondenty ve věku 18-21, kteří jsou zastoupeni 60 %. Ve skupině 26-29 sledují Tik Tok jen dva respondenti, což představuje 6 % ze všech lidí, kteří zvolili Tik Tok jako nejčastěji používanou sociální síť ke sledování novinek ze světa politiky a sociálních témat.

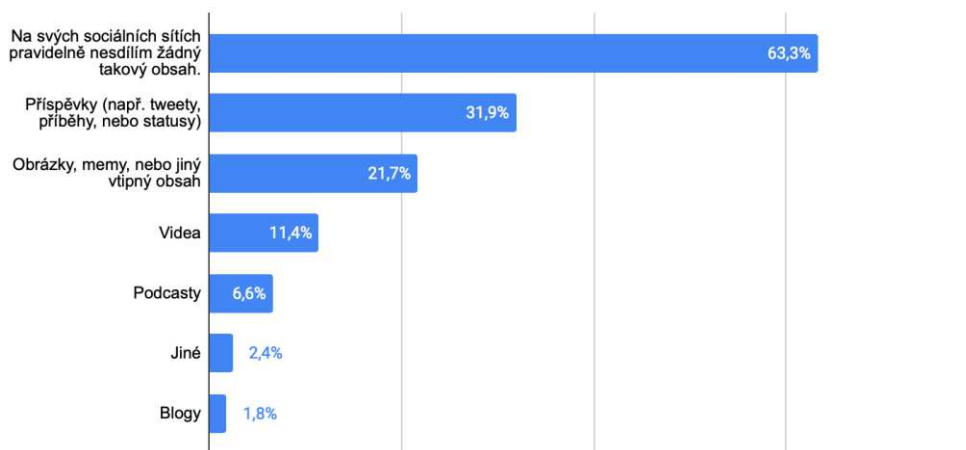
Ke sledování novinek ze světa politiky a sociálních témat nejčastěji používám tato sociální média:

Graf 6: Sledovaná sociální média

Na otázku č.10: „Pravidelně (alespoň jednou týdně) sám/sama vytvářím následující obsah týkající se sociálních nebo politických témat na sociálních sítích. (Je možné vybrat více odpovědí)“ 80 % vypovědělo, že sami nevytváří obsah, který by se týkal sociálních nebo politických témat. 18 % pak vytváří příspěvky, jako jsou tweety, příběhy nebo statusy. 6 % vytváří obrázky, memes nebo jiný vtipný obsah. 2 % respondentů se potom věnuje podcastům a videím.

Pravidelně (alespoň jednou týdně) sdílím následující obsah týkající se sociálních nebo politických témat na sociálních sítích.

Graf 7: Typy sdíleného obsahu

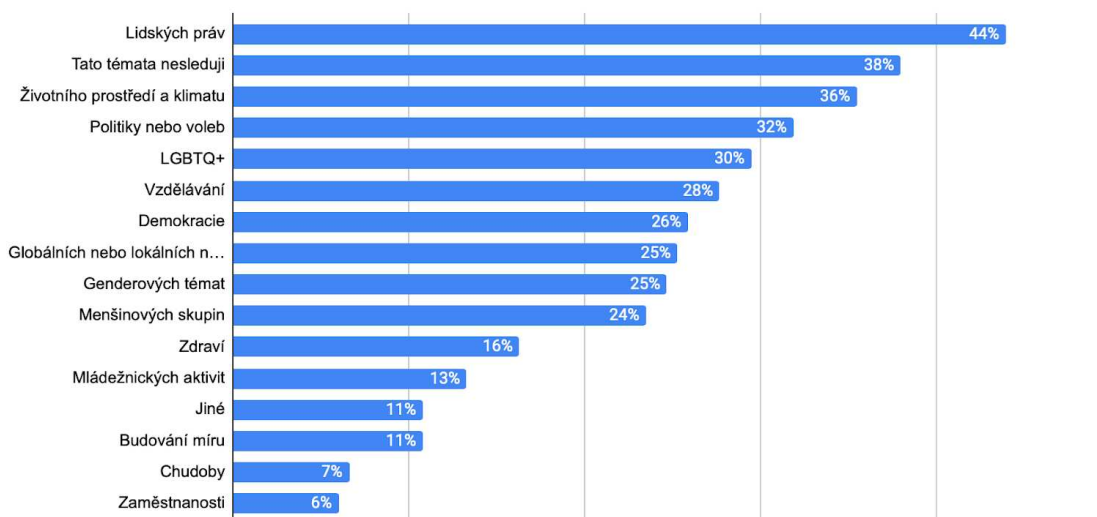
Když byli respondenti dotázáni na tutéž otázku jako výše, jen místo „vytvářet“ bylo slůvko „sdílet,“ bylo procento těch, kteří se na dané aktivitě nepodílí, výrazně nižší (63 %). Téměř třetina respondentů (32 %) sdílí příspěvky typu tweety, příběhy nebo statusy a 22 % sdílí vtipný obsah, jako jsou obrázky nebo memy. 11 % respondentů potom sdílí videa a 6 % podcasty. Blogy patří k nejméně sdílenému typu obsahu s pouhými 2 %.

4.1.5 Témata, která rezonují mezi mladými dospělými

Graf 8 níže znázorňuje nejčastěji sdílená/vytvářená témata, o která se mladí Češi*ky zajímají. Respondenti mohli opět vybrat více než jednu odpověď. 38 % respondentů uvádí, že žádné z uvedených témat nesleduje, tudíž se dá předpokládat, že toto procento respondentů se na digitální občanské aktivitě nepodílí. Pro ty, kteří jsou na poli digitálního aktivismu aktivní, výrazně vede téma lidských práv, které je v osobní občanské digitální angažovanosti důležité pro 44 % mladých dospělých. Dále v cílové skupině rezonuje téma životního prostředí a změny klimatu (36 %), politiky a voleb (32 %), LGBTQ+ (30 %), vzdělávání (28 %), které v ECA regionech bylo naprostou prioritou mladých dospělých se svými 70 % a demokracie (26 %). Čtvrtina respondentů sdílí nebo vytváří témata, která se týkají globálních nebo lokálních novinek a stejný podíl se také věnuje otázkám, které se věnují genderu a pro 24 % je

důležité téma menšinových skupin. Nejméně zastoupená témata v digitální občanské aktivitě mladých Čechů jsou zdraví (16 %), mládežnické aktivity (13 %), budování míru (11 %), chudoba (7 %) a zaměstnanost (6 %).

Sociální/politická témata, která obvykle sdílím/vytvářím online, se týkají

Graf 8: Nejčastěji sdílená/vytvářená témata

V otázce sdílených/vytvářených témat jsem pozorovala i to, jak ovlivňuje sledovaná témata pohlaví respondentů. 54 % respondentek, které jsou ženy, vypovídá, že sociální/politická témata nesleduje, což je oproti mužům (38 %) výrazně více, nicméně na tuto statistiku je nutné nahlížet s vědomím, že dotazník vyplnilo výrazně více žen než mužů (116:47).

Obecně ženy nejvíce zajímají lidskoprávní témata (63 %). Druhým nejpoblárnějším tématem je pro ně pak životní prostředí (51 %) a třetím politika (46 %). Mezi muži naopak nejvíce rezonuje téma politiky a voleb (43 %) a globálních nebo lokálních novinek (34 %). Témata týkající se životního prostředí a lidských práv pak sleduje po 28 % mužských respondentů. Obecně jsou všechna témata více zastoupená ženskými respondentkami a ženami vybraná témata jsou homogennější než ta mužská. Témata, která jsou jednoznačně více populární mezi ženami jsou lidská práva, gender, LGBTQ+ a životní prostředí.

4.1.6 Individuální digitální občanská aktivita

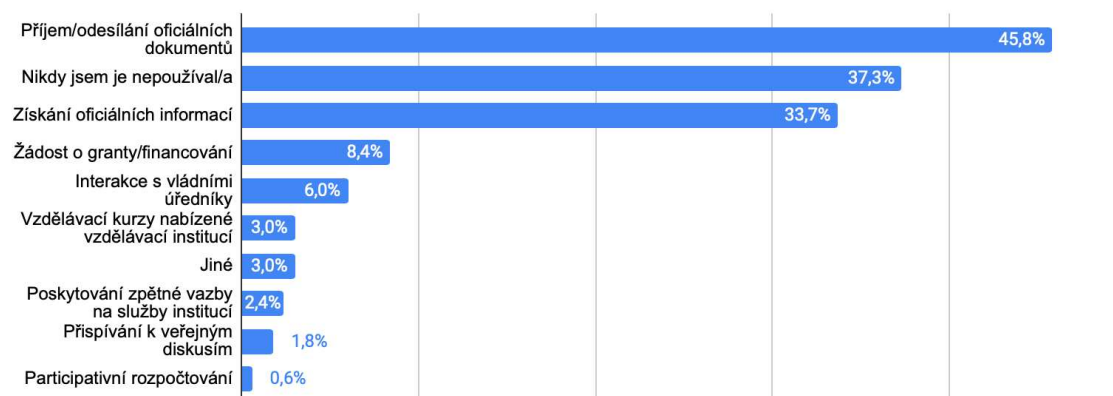
Když byli respondenti v otázce č. 13 dotazováni na to, do jaké míry (ne)souhlasí s konkrétními výroky, které se týkají jejich digitální občanské aktivity na stupnici Rozhodně souhlasím – Souhlasím – Nevím – Nesouhlasím – Rozhodně nesouhlasím, největší podíl respondentů rozhodně souhlasili nebo souhlasili s následujícími výroky: *Mám volný přístup k internetu a jeho používání, jak chci* (95 %) a *Na sociálních sítích je spousta dezinformací a fake news* (95 %). 85 % respondentů také nemá problém na sociálních sítích vystupovat pod svým skutečným jménem. 75 % respondentů má pocit, že pokud vyjádří své názory na sociální nebo politická témata online, mohly by být použity proti nim a stejné procento respondentů má pocit, že internet polarizuje společnost. 73 % respondentů cítí, že se mohou v online prostředí svobodně vyjadřovat, což koreluje s tím, jak je většinově přístupováno k digitální aktivitě mladých lidí. V kontrastu s tímto číslem má ale poměrně velké procento respondentů také obavy z extremistického obsahu online (68 %) nebo hate speech a šikany (56 %). Z celkem 93 respondentů, kteří zvolili „rozhodně souhlasím“ a „souhlasím“ se strachem z hate speech a šikany, tvoří drtivých 80 % ženy. Oproti tomu má pouhých 18 % mužů obavy z hate speech a šikany online. Zbývá dvě procenta zastupují v této statistice nebinární osoby, což ale tvoří 100% zastoupení nebinárních osob v tomto výzkumu.

48 % respondentů také vnímá, že jejich pohlaví ovlivňuje to, jak ostatní reagují na jejich projevy digitálního aktivismu. Toto tvrzení je obzvláště pravdivé pro ženy, protože ze všech respondentů, kteří s tímto výrokiem souhlasili, bylo 84 % žen a pouze 15 % mužů. Zbýlé jedno procento zastupuje nebinární osobu. 43 % mladým dospělým být online dodává sílu a pocit, že jsou součástí společnosti a 34 % upřednostňuje tradiční média, jako jsou noviny nebo televize, protože jim více věří. Pouhých 13 % respondentů má pocit, že jsou jejich data a soukromí v online prostředí chráněna.

4.1.7 Užití vládních digitálních platforem

Graf níže znázorňuje to, jakým způsobem mladí dospělí v Česku používají digitální platformy nebo e-government. 63 % respondentů vládní platformy využívá, a to nejčastěji za účelem příjmu nebo odesílání oficiálních dokumentů (46 %) nebo k získávání oficiálních informací (34 %). V menších procentech jsou pak digitální vládní platformy využívány k podávání žádostí o granty a financování (9 %) a interakci s vládními úředníky (6 %). K nejméně populárním aktivitám mezi mladými dospělými v České republice patří účast na vzdělávacích kurzech (3 %), poskytování zpětné vazby na služby institucí (2 %), přispívání k veřejným diskusím (2 %) a participativní rozpočtování (0,6 %).

Použil/a jsem někdy vládní digitální platformy nebo e-government (např. Portál občana, CZECH Point, datová schránka) za účelem:

Graf 9: Užití digitálních platforem

34 % respondentů, kteří vládní digitální platformy nikdy nepoužívali, byli vyzváni k zodpovězení dodatečné otázky proč tyto platformy nikdy nepoužívali s tím, že mohli vybrat více než jednu odpověď. 72 % respondentů vypovídá, že je jednoduše nikdy nepotřebovalo a 28 % o nich nikdy neslyšelo. Zbytek respondentů buď preferuje osobní interakci s institucemi, nebo je nepoužívá z toho důvodu, že neposkytují aktualizované informace, popřípadě nevěří online politickým procesům (3 %).

4.1.8 Překážky při digitální občanské aktivitě

V otázce č. 16 mladí dospělí vybírali až 5 překážek, s kterými se při participaci online sami potýkají. Odpovědi jednotlivých respondentů se v této otázce výrazně nelišily a výsledkem je poměrně vyrovnané procentuální zastoupení u jednotlivých překážek.

Nejčastěji mladým dospělým brání nedostatek znalostí o tom, jak se angažovat online (37 %) a nedostatek důvěry v dopady občanského aktivismu (34 %). Hned na třetím místě je pak nezájem o občanský aktivismus obecně (33 %). Všechny výše zmíněné překážky se do jisté míry doplňují a zejména v druhé a třetí překážce je viděn jasný vzor. Pokud dotyčný*á nevěří v dopady občanského aktivismu, je pochopitelné, že se o něj nezajímá. Těžko říct, jestli jde o korelaci nebo kauzalitu, ale určitě to nabízí zajímavý podnět k dalšímu bádání.

Potíže s tím, jak dostat své poselství k širšímu publiku, má 30 % respondentů a strach z dohledu nad daty a úniku dat má 28 %. Online obtěžování digitálních aktivistů je překážka týkající se 23 % respondentů. 21 % vnímá finanční překážky a 20 % reportuje nedostatečnou mediální a digitální gramotnost. 13 % se neseťká ani s jednou ze zmiňovaných překážek a překážky související s internetovým omezením (6 %) a přístupem k internetu (4 %) jsou mezi mladými dospělými v České republice velmi ojedinělé.

Možnost „jiné“ (8,4 %) v této otázce byla otevřená a nejčastěji se mezi odpověďmi objevovaly odpovědi spojené s nedostatkem času, stigma, pracovní omezení, nebo pocit nedostatečné vzdělanosti. Tuto otázku podrobněji rozvíjí otázka č. 20, která je na rozdíl od této otázky cílená pouze na ty respondenty, kteří se digitální občanské aktivitě nevěnují, a dopodrobna mapuje právě jejich důvody k osobní digitální občanské neaktivitě.

S ohledem na možné překážky, kterým mladí lidé čelí při participaci online, prosím vyberte až 5 překážek, které se vás týkají.	
Nedostatek znalostí o tom, jak se aktivně angažovat online	36,7%
Nedostatek důvěry v dopady občanského aktivismu	34,3%
Nezájem o občanský aktivismus obecně	33,1%
Potíže s tím, jak dostat své poselství k širšímu publiku	29,5%
Dohled nad daty a riziko spojené s únikem dat	28,3%
Online obtěžování digitálních aktivistů	22,9%
Nedostatek zdrojů a financí	21,1%
Nedostatečná mediální a digitální gramotnost	19,9%
Žádná z překážek se mě netýká	13,3%
Jiné	8,4%
Internetová omezení	6,0%
Nedostatek přístupu k internetu	4,2%

Graf 10: Nejčastější překážky při digitální aktivitě

4.1.9 Občanská aktivita dnešní společnosti

Otázka č. 17 požadovala po respondentech, aby se obecně zamysleli nad občanskou aktivitou v dnešní společnosti a na pětibodové odpovědní škále od rozhodně souhlasím – rozhodně nesouhlasím reflektovali následující výroky. V tabulce níže jsou uvedeny popořadě výroky, které obdrželi od respondentů největší počet „rozhodně souhlasím“ a „souhlasím“ odpovědí. Ve smyslu této logiky tak výroky, které se nachází na konci této tabulky, obdržely největší počet odpovědí z druhého konce škály, a sice „nesouhlasím a rozhodně nesouhlasím.“ Nejvíce mladí Češi*ky souhlasí s tím, že online občanská aktivita dává mladým lidem větší svobodu

a autonomii reagovat na problémy, kterým čelí (86 %) a že zviditelňuje důležité sociální problémy, které by společnost měla řešit (84 %). 83 % respondentů pocítuje, že je třeba online občanskou aktivitu doplnit i tradiční formou participace, a pro 81 % je online participace jakýmsi pojátkem mezi různými skupinami napříč zeměmi. 79 % respondentů jsou si vědomi toho, že online participace nezahrnuje všechny mladé lidi jenom proto, že se do „doby internetové“ narodili. 74 % respondentů vnímá, že online participace posiluje zapojení v rámci místních komunit a pomáhá vytvořit dobře propojené skupiny (68 %). Naopak nejméně respondenti souhlasí s následujícími výroky: *Oficiální rozhodnutí nejde dělat online* (39 %), *Online komunity jsou efektivnější než tradiční nevládní organizace* (16 %) a pouhých 10 % si myslí, že samostatná online participace je dostatečným řešením k dosažení žádoucích změn ve společnosti.

Do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky?	Rozhodně souhlasím + souhlasím
Online participace dává mladým lidem větší svobodu a autonomii reagovat na problémy, kterým čelí	143
Online občanská aktivita zviditelňuje důležité sociální problémy, které by společnost měla řešit	139
Online občanskou aktivitu je třeba doplnit i tradiční formou participace (face-to-face)	138
Online participace posiluje zapojení mezi různými skupinami napříč zeměmi	135
Online participace nezahrnuje všechny mladé lidi	131
Online participace posiluje zapojení v rámci místních komunit	122
Online participace pomáhá vytvořit dobře propojené a soudržné skupiny	112
Oficiální rozhodnutí nelze dělat online	64
Online komunity jsou efektivnější než tradiční nevládní organizace	26
Samostatná online participace je dostatečným řešením k dosažení žádoucích změn ve společnosti	16

Graf 11: Výroky týkající se individuální aktivity

4.1.10 Nejsledovanější účty

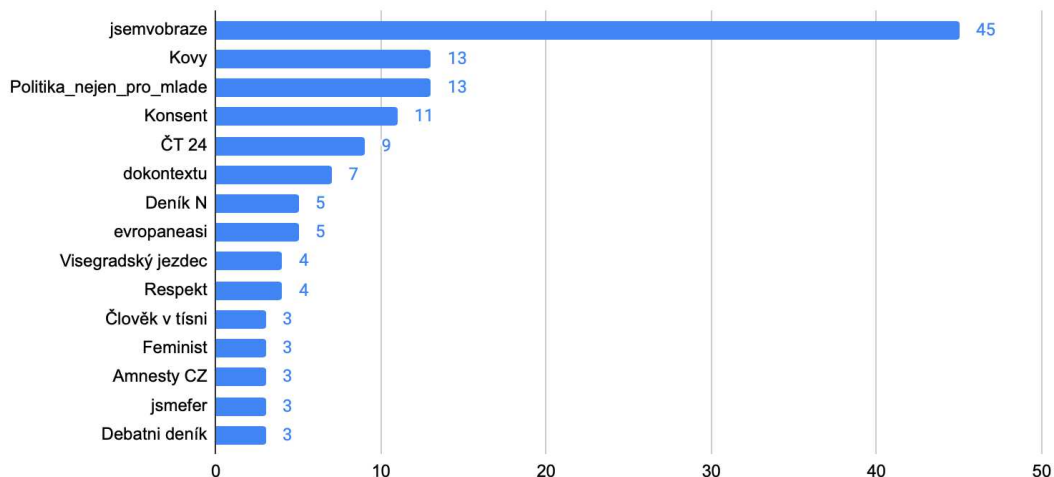
Otázka 18 byla otevřená a nepovinná a snažila se co nejvíce zmapovat populární účty na sociálních sítích mezi mladými dospělými v České republice. Odpovědi byly velmi různorodé a objevilo se 90 unikátních odpovědí. Většina odpovědí zahrnovala české profily podporující pro-evropské smýšlení a liberální hodnoty spíše v levicovém politickém spektru. Pravice byla v odpovědích zahrnuta zhruba třemi respondenty, kteří sledují profil konzervativci.cz, SPD a KTV a Bratříček¹¹⁴. Zajímavé je, že tyto respondenti uvedli pouze jeden profil narozdíl od většiny respondentů, kteří jich zmínili hned několik. Mezi zahraničními sociálními účty se nejčastěji objevoval Instagram komunity Feminist.

Z celkem 94 odpovědí byl mezi respondenty s přehledem nejpoblárnější instagramový profil Jsem v obraze, který se věnuje aktuálním tématům, politice a pozitivním zprávám a který sleduje 48 % respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli. Druhé místo sdílí sociální síť youtubera a edukátora Kovyho (14 %) společně s instagramovým profilem Politika (nejen) pro mladé. (14 %) Na třetím místě je pak profil nezávislé organizace věnující se prevenci sexuálního násilí a obtěžování Konsent (12 %). Instagram zpravodajské stanice České televize pak sleduje zhruba 10 % respondentů a 7 % respondentů sleduje novinářský projekt Dokontextu. V grafu 12 níže jsou všechny profily, které byly respondenty zmíněny alespoň třikrát.

¹¹⁴ „Ondřej Tesárek, známý pod přezdívkou Bratříček, je český internetový komentátor a youtuber. Sám sebe označuje jako „moderního konzervativně smýšlejícího člověka.“ Ve své tvorbě se zaměřuje na politická a společenská témata a na aktuální domácí i světové události.“ (zdroj: Wikipedie)

Je nějaký účet na sociálních sítích věnující se občanským tématům, který je pro vás důležitý a pravidelně jej sledujete? Uveďte, prosím, jeho jméno.

94 odpovědí

Graf 12: Nejčastěji sledované účty

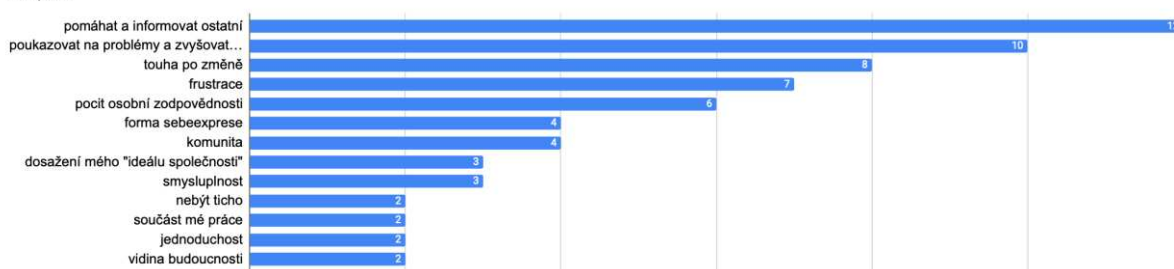
4.1.11 Motivace pro digitální občanskou aktivitu

Další z otevřených nepovinných otázek se zabývala motivací k účasti na digitální občanské aktivitě a odpovědělo na ni celkem 53 lidí. Odpovědi byly kódovány pomocí klíčových slov a poté seskupovány do relevantních tematických kategorií.¹¹⁵ Například tvrzení: „Není mi lhostejné to, co se kolem mě děje. Chci šířit povědomí o problémech, které jsou pro mě důležité mezi širokou veřejností“ bylo rozděleno na tři kódy: „není mi to jedno“, „chci šířit povědomí“ a „oslovit širokou veřejnost.“ Poté, co z každé odpovědi vznikly první kódy neboli klíčová tvrzení, jsem postupovala dále a seskupovala příbuzná tvrzení do společných kategorií. Například kódy „osobní zkušenost“, „moje situace“ a „chci být užitečná“ jsou příklady kódů, které se vyskytují v tematické kategorii „pocit osobní zodpovědnosti“.

¹¹⁵ Podrobně je metoda kódování otevřených odpovědí ilustrována v Příloze č. 3

Pokud se podílíte na online občanské aktivitě, co vás k tomu motivuje?

53 odpovědí

Graf 13: Motivace k digitální aktivitě

Nejčastějším tématem v odpovědích byla motivace pomáhat a informovat ostatní třeba právě díky frustraci z našeho prostředí: „Populistické a extremistické strany mluví k mladým lidem více než demokratické strany. Snažím se, aby mladí lidé měli kontext o politických a společenských událostech,“ uvádí jedna z respondentek. Druhým nejčastějším důvodem byla potřeba a touha poukazovat na problémy a zvyšovat povědomí lidí kolem sebe. Jeden z respondentů například uvádí jako hlavní motivaci následující: „Pocit, že tak můžu amplifikovat témata a prohloubit míru jejich porozumění v rámci svojí sociální bubliny, která nutně nemusí mít čas se jimi tak do hloubky věnovat jako já v rámci své školní i kariérní aktivity.“

Touhu po změně a být jí součástí mělo osm lidí a pocit osobní zodpovědnosti šest. Explicitně vyjádřilo to, že jim společenské dění není lhostejné, šest respondentů. Pro sedm z nich je motorem k aktivitě frustrace – frustrace z celkové světové nespravedlnosti, kapitalismu, z rozhodnutí decision-makerů nebo z apatie mladé generace. Pro čtyři respondenty je jejich digitální občanská aktivita jakási forma sebe-exprese. Stejně tak čtyři globálně-smýšlející respondenti zase vidí smysl ve své aktivitě z toho důvodu, že se mohou propojit se stejně smýšlejícími lidmi. Další z motivací jsou pak dosažení jakéhosi „ideálu společnosti,“ například pro tuto respondentku, která tvrdí: „V mém zájmu je, aby se společnost co nejvíce přiblížila mé představě o společnosti,“ nebo respondenta, který chce žít v „respektující společnosti.“

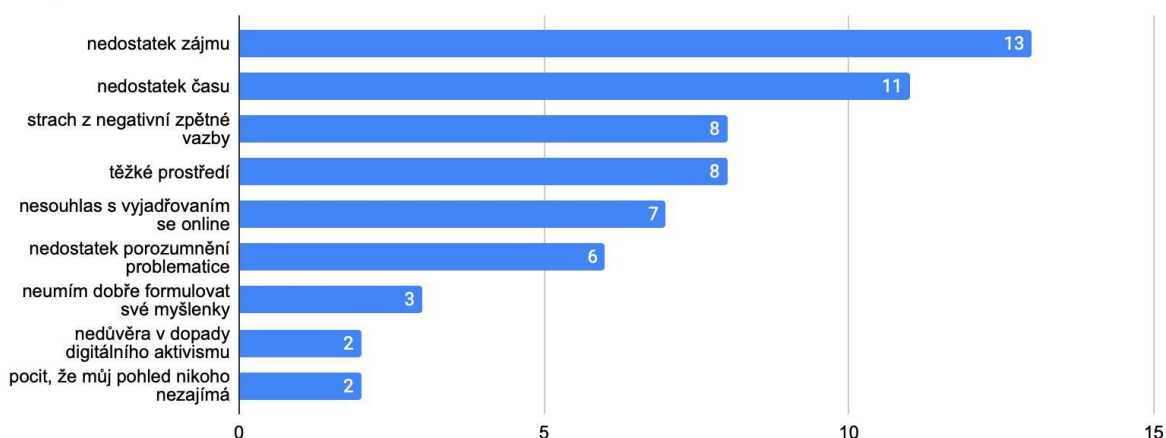
Dva lidé vyjádřili to, že při všem, co se kolem nich děje, jednoduše nedokáží být ticho. Pro dva respondenty je digitální občanská aktivita součástí jejich práce nebo jim to přijde zkrátka jednoduché a nevidí důvod, proč to nedělat. Dva respondenti při své občanské angažovanosti myslí na lepší budoucnost nejen pro sebe, ale i pro další generaci jako jedna z respondentek, která se chce „podílet na tom, aby i moje děti mohly žít na naší planetě.“

4.1.12 Důvody pro neaktivitu na poli digitálního aktivismu

Důvodů pro neaktivitu na poli digitálního aktivismu se podařilo nasbírat stejně jako důvodů pro aktivitu (53), tudíž se dají výsledky objektivně srovnávat jedna ku jedné. Překvapivým zjištěním byla v průběhu kódování skutečnost, že důvody pro neaktivitu byly daleko homogennější než důvody pro aktivitu a důvody se spíše opakovaly. Vůbec nejvíce respondentů, v podstatě jedna čtvrtina, podle nasbíraných odpovědí jednoduše nejeví zájem o občanský aktivismus. „Nevnímám natolik vážné problémy, které by stály za mou občanskou aktivitu,“ tvrdí jeden z nich nebo „mám jiné priority,“ je další z odpovědí, které spadají do kategorie „nedostatek zájmu.“ Druhým nejčastěji zmiňovaným motivem v odpovědích byl čas, ať už jeho nedostatek, nebo časová náročnost digitálního aktivismu. Tyto výsledky potvrzují nejčastěji zmiňované překážky, s kterými se mladí lidé při digitální občanské aktivitě setkávají (Graf 10).

Pokud se nepodílíte na digitální občanské aktivitě, co vás od ní odrazuje?

53 odpovědí

Graf 14: Důvody pro neaktivitu na digitální aktivitě

8 z 53 odpovědí v sobě také mělo motiv strachu, konkrétně strachu z negativní zpětné vazby, jako například tento respondent: „Obávám se nepochopení a výsměchu ze strany mého okolí, neboť by to mohlo vést k mé ostrakizaci...“ nebo respondentka, která tvrdí: „Nemám hroší kůži, abych dokázala čelit komentářům (na sítích často nenávisným, urážlivým, vyhrožujícím).“

Těžké prostředí je čtvrtým nejčastěji zastoupeným důvodem pro neaktivitu na poli digitálního občanského aktivismu. Do této kategorie spadají odpovědi jako třeba tato: “Odrážejí

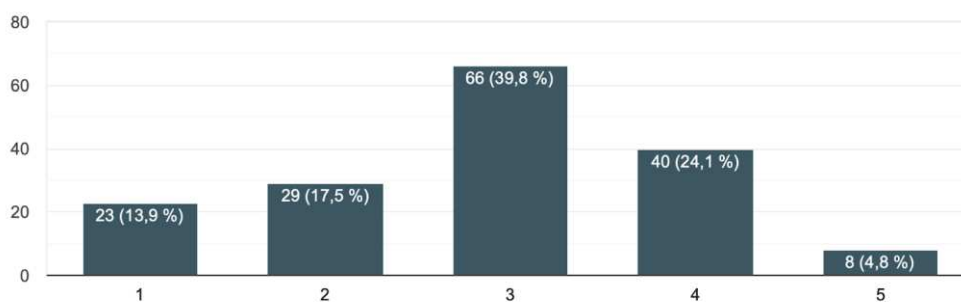
mne nekonečné debaty, kde mám pocit, že stejně nikoho nepřesvědčím.“ Po šesti respondentech má kategorie nedostatečného porozumění problematice a sedm z nich nesouhlasí s vyjadřováním se online. Tři lidé mají pocit, že neumí dobře formulovat své myšlenky a dvěma respondentům to „Přijde zbytečné, protože se tím nic nedosáhne.“ Stejný počet respondentů má pocit, že jejich pohled nikoho nezajímá.

4.1.13 Dopad osobní online aktivity na řešené problémy

Od jedné do pěti respondenti hodnotili, jaký si myslí, že má jejich online aktivita dopad na řešené problémy. S tím, že 1 = rozhodně ne a 5 = rozhodně ano. Tato otázka byla čistě sebe-reflexivní a měla za cíl zmapovat to, do jaké míry dotazovaní věří v dopady toho, co dělají. 40 % respondentů dali své aktivitě 3 váhové body, což by v tomto rozložení odpovídalo slovní odpovědi „nevím“. 14 % respondentů si je jisto, že svou (ne)aktivitou nedosahují žádných změn a jen 5 % je přesvědčeno o tom, že jejich aktivita má pozitivní dopad. Obecně se dá tvrdit, že 31 % mladých dospělých nevěří v dopady svého digitálního aktivismu a 29 % v něj věří.

Věříte, že má vaše online aktivita pozitivní dopad na řešené problémy?

166 odpovědí

Graf 15: Dopad osobní online aktivity

4.2 Digitální občanská angažovanost očima individuálních aktivistů*ek

Pro účely lepšího uchopení zkušeností a potřeb cílové skupiny byly uskutečněny tři hloubkové polo-strukturované rozhovory¹¹⁶, které mají za cíl doplnit a do jisté míry validovat výsledky kvantitativního dotazníkového šetření. Oslovila jsem za tímto účelem respondenty, kteří se zabývají tématy, která mladé Čechy a Češky zajímají.

První respondentkou byla Tereza Povolná, individuální politická aktivistka, spoluautorka satirického politického pořadu *Šťastné pondělí* televize Seznam a bývalá členka projektu *Jsem v obraze*. Druhou respondentkou byla Barbora Kvasničková, individuální klimatická aktivistka, a posledním respondentem byl Jakub Macík, člen iniciativy *Politika (nejen) pro mladé*. V této kapitole budu analyzovat odpovědi všech tří respondentů a hledat v nich společné motivy a témata.

Cesty k aktivismu a hlavní motivace

Cesty jednotlivých respondentů k aktivismu byly odlišné. Pro Terezu byl hlavním katalyzátorem lockdown, ve kterém měla najednou hodně volného času a uvažovala, jak ho využít. Po delším přemýšlení se rozhodla pořídit si za peníze, co dostala k Vánocům, mikrofon, a z domácího prostředí začala nahrávat podcast *Nedávno* o moderních dějinách. Díky tomuto podcastu ji pak oslovila Johana B. ze *Jsem v obraze*, se kterou poté asi rok spolupracovaly na tomto projektu, který je podle výsledků kvantitativního výzkumu nejpopulárnějším profilem na sociálních sítích. Motivuje ji interakce s ostatními a to, že jí sociální sítě dávají možnost s lidmi nad různými věcmi diskutovat a vést dialog i s někým, kdo třeba nesdílí stejné názory. Pro Báru bylo v začátku její cesty klíčové studium v zahraničí, účast na programu Mladých delegátů OSN a setkání s globálně smýšlejícími lidmi. Jako největší motivaci uvádí frustraci z vládního přístupu ke klimatické krizi. Jakub se začal zajímat o politiku společně s nabytím volebního práva. „Říkal jsem si, že by bylo fajn snažit se mladé vtáhnout do politiky a našel jsem účet *Politika (nejen) pro mladé*, oslovil jsem jeho tvůrce a připojil se k němu.“ Motivuje ho hlavně, jak to sám nazývá „drive ke změně“, který manifestuje

¹¹⁶ Otázky k polostrukturovaným rozhovorům viz Příloha 2.

aktivní participací v online i offline prostoru. Právě touha po změně je druhým nejčastějším důvodem, proč se mladí lidé uchylují k digitálnímu aktivismu (viz kapitola 4).

Cílení aktivit

Své aktivity cílí respondenti zejména na mladé lidi, na své vrstevníky. Bára uvádí, že komunikaci na svých osobních sociálních sítích cílí zejména na politiky, ale pokud zastupuje nějakou organizaci a tvoří obsah v jejich jméně, jsou zpravidla cílovou skupinou mladí lidé. Tereza, která se podílí na pořadu *Šťastné pondělí* internetové televize Stream, dodává, že cílová skupina tohoto pořadu jsou často lidé starší než ona, díky čemuž často čelí komentářům s prvky ageismu. „Možná to bude znít banálně, ale občas lidem vadí, že se jako dvacetiletá holka montuju do politiky,“ komentuje Tereza a pojmenovává tak jednu z častých bariér, která stojí v aktivní participaci mnoha mladým lidem.

Role sociálních médií

Při otázce, do jaké míry jsou sociální sítě důležité pro jejich aktivity, se respondenti shodují, že jsou naprosto stěžejní. „Bez nich bych nedělala to, co dělám,“ říká Tereza. „Těžiště našeho působení je zejména na Instagramu, jsme tedy na sociálních sítích v podstatě závislí,“ říká Jakub, ale jedním dechem dodává, že je podle něj důležité zaměřit se v dnešní době i na offline formy aktivismu.

Současné trendy v online aktivismu

Mezi současnými trendy v online aktivismu respondenti identifikují hned několik fenoménů. Pro Terezu to je hlavně nástup edukačních profilů na Instagramu, kterou částečně přisuzuje zavedení funkce carouselu (Instagram ji zavedl v roce 2015), která umožňuje na Instagram přidávat více než jen jeden snímek za sebou a vyprávět tím tak příběh. To koreluje s popularitou Instagramu mezi cílovou skupinu (77 % zvolilo Instagram jako zdroj, kde sledují novinky se sociální a politickou tematikou). Vnímá, že je čím dál větší apel brán na estetiku a krátkost sdělení z důvodu podřizování se algoritmům, často na úkor srozumitelnosti.

Korelaci online a offline aktivismu komentuje Tereza slovy: „Jeden by si řekl, že mladí už jsou jenom online a nevyjdou ven, ale pořád jsou schopni vyjít ven do ulic, vnímám soudržnost online i venku,“. Bára vnímá jako velký trend snahu informovat ostatní, zejména pak o lidskoprávní a environmentální problematice, což jsou dvě z nejčastěji zastoupených

kategorií podle zájmů cílové skupiny. Jakub jako velký trend vnímá nástup tzv. infotainmentu, což je zpravodajství, které je často zpracováváno za účelem vyvolat emoce a pobavit.

Instagram a Twitter jsou sociální sítě, které jsou podle Terezy a Báry mezi mladými nejpoužívanější. Instagram vnímají jako platformu obecně oblíbenou mezi mladými a Twitter jako platformu populárnější zejména ve zpravodajských kruzích. Jakub, který tuto otázku vnímá z pohledu *Politiky (nejen) pro mladé*, uvádí kromě Instagramu ještě diskusní platformu Discord, která jemu a jeho kolegům slouží k budování komunity kolem jejich sledujících na Instagramu.

Komunikace s cílovou skupinou

Když jsem se ptala respondentů na to, jestli ke komunikaci s cílovou skupinou používají specifický jazyk, nebo vystupují spíše neutrálně, vyzorovala jsem jistý vzor. Pokud aktivisté vystupují pod svým jménem na svých osobních sociálních sítích, moc nad tím nepřemýšlí a spíše se snaží „nemluvit jako kniha“ (Tereza). Bára, která má za sebou studium v několika zemích zase tvrdí: „Myslím, že jsem v tomhle extrémně chaotická a ani nemám vybraný jazyk, kterým tam píšu. Někdy je to česky, někdy anglicky, někdy francouzsky.“ Když jsou však v roli pracovní, spíše podřizují svůj jazyk tomu médiu/projektu, pro který obsah tvoří. „Obsah je designovaný tak, aby byl konzumovaný jednoduše a byl přístupný. Používáme spisovnou češtinu a slangu se vyhýbáme,“ tvrdí zas Jakub o instagramovém účtu *Politika (nejen) pro mladé*.

Frustrace mladé generace

Když byli mladí aktivisté dotázáni na největší frustrace své generace, jejich odpovědi se všechny dotýkaly jednoho a totéž fenoménu. Ač to každý řekl jinými slovy, všichni se odvolávali na to, že hlas mladých není slyšet, což se zdá být největším zdrojem jejich frustrace. Následující citace tento fenomén ilustrují.

„Přijde mi, že všechny generace nad náma mají za sebou nějakou historickou zkušenost, na který staví tu svojí generační identitu. Naše generace nezažila žádnou takovouhle přelomovou událost a občas mi přijde, že nám ty generace nad náma podsouvají to, že tu zkušenost nemáme, protože jsme mladší. Je to argument, na který asi není úplně protiargument. (...) Mladá generace se cítí frustrovaná tím, že čelí těmto typům argumentů od starší generace.“ (Tereza)

„Většina mladých Čechů a Češek nevěří politikům a má pocit, že jejich názor stejně nikoho nezajímá, a tak nevidí motivaci se o politiku zajímat. To je myslím velká frustrace, kterou tady v Česku máme.“ (Bára)

„Když se podíváme na volební preference mladých lidí do 25 let a na složení sněmovny, tak to úplně neodpovídá, takže je tam určitě nějaký pocit toho, že se necítí reprezentovaní,“ říká Jakub.

Těžké prostředí a pocit, že jejich názor nikoho nezajímá, jsou odpovědi, které respondenti v dotazníku často uváděli jako důvod, proč nejsou na poli digitálního aktivismu aktivní.

Přístup mladých Čechů*šek k online vyjadřování

„Máme výhodu, že jsme se do toho narodili, je nám to vlastní a nemusíme se s tím učit, díky čemuž působíme přirozeně,“ říká Tereza. Formu vyjadřování komentuje Bára následovně: „Já si myslím, že obsahu i sociálních sítí je tolik, že je mnohdy snazší se schovat za nějaký vtípek, za sdílení nějaké frustrace nebo povzdechů...“ Bára i Tereza se shodují v tom, že Facebook jako platforma spíše povzbuzuje jeho uživatele k nenávistným komentářům, což vede k tomu, že na této platformě vůbec aktivní nejsou. Bára komentuje také strach mladých lidí vyjádřit svůj názor a s tím související strach ze své digitální stopy, „nacházím se v náročném a neskutečně rychle vyvíjejícím se prostředí a co řeknu teď nemusí být za chvíli pravda, protože k tomu třeba nemám úplně všechny informace.“ Právě tento fenomén pocitu nedostatečné informovanosti a neznalosti je často skloňovaným důvodem pro neparticipaci na občanských tématech v digitálním prostředí. Jakub to vidí pozitivněji a komentuje přívětivost a jednoduchost online participace: „Je to tak jednoduché a na dosah. Pouhým předělením příspěvku se mohou (mladí) podílet na propagování myšlenek nebo názorů, které jsou jim blízké.“

Žádoucí změny ve společnosti

Když jsem se respondentů zeptala, jaké změny by chtěli v české společnosti vidět právě oni, všichni tři se nechali slyšet, že by si přáli větší volební účast mladých lidí. „Proč nechodí mladí volit? Já nevím, já to prostě nevím. Kdokoli by tohle věděl, tak se o něj všichni porvou,“ říká Tereza, která se mimo jiné věří, že by se díky vyšší volební účasti stali mladí lidé cennější skupinou a vedlo by to mimo jiné i k tomu, že by se politici více zajímali o jejich názory.

„Nějaká ne asi úplně arogance těch představitelů moci, ale nepřijde mi, že by přistupovali k dialogu. Třeba v reakci na nedávnou okupační stávku univerzit za klima. Nepřijde mi, že by k tomu přistupovali jako k něčemu legitimnímu. Částečně je to asi kvůli tomu, že ti lidé jsou mladí...“ komentuje změnu, kterou by chtěl vidět Jakub a ve své odpovědi se vrací téma ageismu a ignorování potřeb mladých, které se objevovaly ve výpovědích již dříve, stejně tak jako frustrace z laxního přístupu k některým globálním problémům ze strany představitelů moci. „Hodně bych chtěla, abychom si jako mladí lidé víc věřili v hájení našich zájmů a více vstupovali do diskusí a nebáli se vyjádřit svůj názor (...) právě tohle přisuzuju našemu vzdělávacímu systému, který nás shazuje za to, když něco nevíme,“ tvrdí Bára.

Z odpovědí mladých aktivistů je zřetelné, že vnímají podobné problémy a frustrace jako všech 166 respondentů, kteří vyplnili dotazník. Nejvýrazněji korelují odpovědi v otázkách č. 9, 12, 19 a 20. Často se objevoval motiv frustrace z toho, že mladá generace nemá v českém prostředí hlas a motivy ageismu, které z odpovědí cílové skupiny nebyly implicitně rozeznatelné, ale po těchto rozhovorech se pravděpodobně mohou skrývat pod kategoriemi „těžké prostředí“ a „strach z negativní zpětné vazby.“

5 Klíčová zjištění výzkumu

Jelikož jsem v předchozí kapitole do jisté míry syntetizovala výpovědi mladých aktivistů s výsledky kvantitativního výzkumu, tato kapitola si bere za cíl spojit výsledky provedeného výzkumu s první částí této práce, která se zabývá teoretickými východiskami a současným stavem zkoumaného fenoménu. Zároveň v této kapitole budou vznikat dílčí závěry pro jednotlivé zkoumané fenomény.

Typy občanů v ČR

Wesheimer a Kahne (2004) definují tři typy občanů; *osobně odpovědné, participativní a orientované na spravedlnost*. Z provedeného výzkumu nelze dospět k definitivním závěrům, které by mohly spolehlivě určit jaký typ občana v cílové skupině mladých Čechů*šek převládá. Důvodem je hlavně fakt, že kvantitativní výzkum je založen zejména na *sebe-reportování*, a tak není možné verifikovat, jestli, a za jakým účelem dotyční skutečně dané aktivity vykonávají, a tudíž nelze určit, jakými typy občanů podle této typologie jsou. Obecně se však dá předpokládat, že každý z respondentů, který v otázce č. 7. „V posledních 12 měsících jsem (online, offline, obojí, žádné)“ zvolil alespoň jednu z aktivit, jde ho označit za osobně odpovědného občana, protože z definice tohoto typu se jedná o „takový typ občana, který klade důraz na odpovědné chování v osobním i společenském životě (...)“¹¹⁷ Participativní občané jsou všichni ti, kteří vypověděli, že se nějakým způsobem podílejí na online občanské aktivitě a obecně se dá tvrdit, že výzkum byl svou povahou atraktivní zejména pro tento typ občanů. Poslední typ, a sice občané orientovaní na spravedlnost, jsou ti, kteří bojují se strukturálními kořeny sociální nespravedlnosti. Z povahy výzkumu není možné určit, jaké procento takových občanů dotazník vyplnilo, optikou definice tohoto typu občana by však do nich mohli patřit všichni ti respondenti, kteří v otázce č.19 vypovídali, že mají „touhu něco změnit a být součástí změny“ (15 %).

¹¹⁷ WESTHEIMER, J. a J. KAHNE. What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*. 2004, **41(2)**, 237-269, vlastní překlad.

Občanská angažovanost mladých Čechů

Z výsledků výzkumu vyplývá, že se na poli digitálního aktivismu podílí 62 % mladých dospělých ve věku 18-29 let.¹¹⁸ To je zároveň procento osob, které je možné v tomto kontextu označit za aktivní občany a v porovnání s výsledky *Občanské angažovanosti 2015* to představuje 17% nárůst aktivních občanů v České republice.¹¹⁹

Hlavními motivy pro digitální občanskou angažovanost je touha pomáhat a informovat ostatní, poukazovat na problémy a chuť něco změnit, často díky velké frustraci. (Graf 13) Témata, která mezi mladými Čechy a Češkami nejvíce rezonují, jsou ta, která se týkají lidských práv, životního prostředí a politiky s tím, že lidskoprávní tematika dominuje mezi ženami a politika spíše mezi muži. Výsledky tak částečně korelují se zjištěním studie *Občanská angažovanost 2015*, podle které se Češi nejčastěji angažují v humanitárních a sociálních tématech.¹²⁰

Nejčastěji se respondenti podílejí na sdílení příspěvků, jako jsou tweety, příběhy nebo statusy a obrázků, memes nebo jiného vtipného obsahu, což je pro zkoumanou generaci příznačným jevem.¹²¹ Zřídka se sami označují jako tvůrci obsahu (20 %), ale když ano, jedná se zejména o tvorbu příspěvků.

Podle výzkumů je pro mladé lidi vůbec nejdůležitější možností, kterou digitální technologie nabízejí, svobodné vyjádření svého názoru (expressing voice)¹²². Tento fenomén potvrzuje i výzkum provedený v této práci, podle kterého tři čtvrtiny respondentů (přesněji 73 %) cítí, že jim online prostředí tuto svobodu nabízí a 86 % mladých dospělých vnímá, že online občanská aktivita dává mladým lidem větší svobodu a autonomii reagovat na problémy, kterým jako skupina čelí a které online aktivita zviditelňuje. Naprostá většina aktivit, které mladí lidé v online prostoru vykonávají, se týká právě tohoto typu aktivity (Graf 4). Z výzkumu vyplývá hned několik aktivit, které mladí dospělí v České republice vykonávají

¹¹⁸ Ve výzkumu jsem se záměrně nedotazovala na tuto otázku explicitně, ale implicitně jsem tuto statistiku derivovala z otázek 11 a 12.

¹¹⁹ Je však nutné podotknout, že zmiňovaný výzkum Centra občanského vzdělávání se soustředil na osoby ve věku 15-65 let, takže větší podíl aktivních občanů může zapříčinit jednoduše to, že jsou mladí lidé aktivnější.

¹²⁰ *Občanská angažovanost 2015: Mapa české společnosti z hlediska občanské angažovanosti. Centrum občanského vzdělání. 2015, 27.*

¹²¹ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.*

¹²² CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.*

více online nežli offline; jedná se zejména o darování peněz, podepisování petic, nebo spouštění kampaní.

Jevy ovlivňující občanskou aktivitu

V teoretické části jsem zmiňovala tři hlavní aktivátory efektivní digitální občanské aktivity. Byly jimi: přístup k technologiím, občanské vzdělání a otevřený občanský prostor.¹²³ Otázky ve výzkumu tyto jevy implicitně mapovaly. Přístup k technologiím, tedy hlavně k internetu, označila jako překážku při participaci online pouhá 4 % respondentů, což tvoří nejméně zastoupenou kategorii v této otázce. Internetová omezení (pod kterými se může skrývat např. geoblocking) pak trápí 6 % respondentů. Občanské vzdělávání a jeho vliv na digitální občanskou aktivitu nebyly předmětem zkoumání, nicméně z povahy zvolené cílové skupiny výzkumu se dá předpokládat, že každý jeden z respondentů nějakým typem občanského vzdělání na formální úrovni prošel.

To, do jaké míry je český občanský prostor otevřený, je spekulativní, nicméně heslo „těžké prostředí“ bylo čtvrtým nejčastěji zastoupeným důvodem pro neparticipaci na digitální aktivitě a politické bariéry jsou třetí nejčastěji zastoupenou překážkou spojenou s vykonáváním online i offline občanských aktivit.

Bariéry a překážky spojené s digitální občanskou aktivitou

Velkým problémem, který často stojí v cestě participaci na poli digitálního aktivismu, je podle výzkumů nedostatek důvěry. Jedná se jak o nedůvěru v digitální technologie a internet, tak o nedůvěru v základní demokratické instituce.¹²⁴ Zatímco se podle globálního výzkumu *CIGI-IPSOS 2019* o své soukromí obává 78 % lidí, v našem prostředí je to pro mladé lidi 66 %, což by se dalo považovat v globálním měřítku za pozitivní statistiku, nicméně se stále jedná o nadpoloviční většinu, která se dohledu nad daty aktivně obává.

Nedůvěra v demokracii se do výsledků výzkumu přímo nepromítla, protože to nebyla jedna z hlavních výzkumných otázek, nicméně politická neúčast mladých lidí zejména v období

¹²³ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

¹²⁴ CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

voleb je fenomén, který je skloňovaný všemi třemi aktivisty v kvalitativním rozhovoru (Navzdory tomu, že k volbám pravidelně chodí 83 % respondentů – Graf 3).

Z výsledků výzkumu je však nad rámec zmíněných jevů negativně ovlivňujících digitální aktivismu patrný motiv nedůvěry v něco docela jiného, a sice v dopady online občanského aktivismu. Ten jako nejčastější bariéru v participaci označilo 34 % respondentů, což jsou potenciálně ti respondenti, kteří by souhlasili s pojetím digitálního aktivismu tak, jak ho nastoluje *slacktivismus*.

Při vykonávání občanské aktivity se cílová skupina nejčastěji setkává se sociokulturními překážkami, do kterých se řadí stereotypizace, tlak nebo stigma a odpor rodiny a přátel (Graf 5). Ačkoli drtivá většina respondentů nemá problém vystupovat na sociálních sítích pod svým skutečným jménem (85 %), tři čtvrtiny z nich mají pocit, že pokud vyjádří své názory online, mohly by být použity proti nim. Zejména ženy pak podle výzkumu vnímají, že jejich pohlaví má zásadní vliv na to, jak ostatní reagují na jejich projevy digitálního aktivismu a daleko více než muži se obávají hate speech a šikany na internetu. Totéž platí pro nebinární osoby.

Motivy ageismu a nepřátelství vůči mladým aktivistům jsou časté motivy, které zmiňují individuální aktivisté v jejich zkušenosti s českým digitálním prostorem a každý sedmý respondent má strach z negativní zpětné vazby na jeho nebo její projevy online aktivismu. Více jak pětina respondentů se pak obává online obtěžování. To, jestli je digitální občanská angažovanost spravedlivější formou občanské angažovanosti, se tak nepodařilo zjistit a představuje to jedno z témat, které by bylo vhodné rozvíjet v navazujícím výzkumu.

Úplně největší bariérou je pro mladé Čechy*šky však nedostatek znalostí o tom, jak se angažovat online. Je to fenomén, který jako problém označila více jak třetina respondentů (37 %) a společně s nedůvěrou a nezájmem o občanský aktivismus tvoří největší bariéry v digitální občanské angažovanosti. Z těchto výsledků je tedy patrné, že je potřeba o možnostech digitální občanské aktivity s mladými dospělými více mluvit a pracovat na pozitivní propagaci aktivit s tím spojených.

Sociální sítě a věkové kategorie

V kvantitativním výzkumu jsem pro lepší práci s daty rozdělila cílovou skupinu respondentů do tří věkových podkategorií 18-21, 22-25 a 26-29 let. Ve výzkumu se podařilo

zmapovat preference věkových kategorií k jednotlivým sociálním sítím. V následujícím odstavci uvedu tři nejpůlnější sociální sítě pro každou z výše uvedených podkategorií.

Pro nejmladší dospělé (18-21 let) je nejpůlnější sociální sítí Instagram, Twitter a YouTube. Pro skupinu 22-25 let je to na prvním místě opět Instagram, nicméně na druhém místě je Facebook, který se v top trojici sledovaných sociálních sítí mezi těmi nejmladšími dospělými vůbec neobjevil. Na třetím místě je pak Twitter. Nejstarším z cílové skupině (26-29 let) naopak na žebříčku sledovaných sociálních sítí vévodí Facebook. Druhý je Instagram a třetí Twitter.

Obecně se tak dá konstatovat, že Facebook sledují lidé, kterým je 22 a více (tedy lidé narození před rokem 2000) s vůbec nejvíce sledujícími narozenými před rokem 1996 a Twitter nejmladší dospělí ve věku 18-21. Instagram je obecně nejvíce sledovanou platformou napříč všemi věkovými kategoriemi a sleduje jej 78 % respondentů, což z něj mezi mladými dospělými dělá vůbec nejoblíbenější sociální sít' pro sledování sociálních a politických témat. Potvrzuje to i skutečnost, že se na prvním místě sledovaných účtů umístil právě instagramový účet *Jsem v obraze*, který sleduje téměř polovina respondentů.

Online a offline

Na základě dat získaných od 166 respondentů*ek a kvalitativních rozhovorů se dá konstatovat, že se online a offline aktivismus navzájem podporují. 83 % mladých dospělých cítí, že je třeba digitální aktivismus doplnit tradiční formou participace, a pro 90 % respondentů samostatná online participace není dostatečným řešením k dosažení žádoucích změn ve společnosti, což částečně vyvrací mýtus slacktivismu.

Když se podíváme na to, jak se mladí občanští aktéři angažují na online a offline aktivitách, je patrné, že se účastní různorodých aktivit napříč oběma sférami. Darování peněz a podepisování petic se děje více online, zato dobrovolničení nebo účast na demonstraci jsou typy aktivit, které se dějí spíše offline.

Porovnání s výsledky UNDP studie

Protože je součástí této práce kvantitativní výzkum, který je do velké míry inspirován analýzou, kterou provedl Rozvojový program OSN v regionu ECA¹²⁵ (Europe and Central Asia), věnuji následující podkapitolu porovnání vybraných výsledků této studie s výsledky výzkumné části této práce. Vzhledem k tomu, že vědci z OSN prováděli analýzu v zemích, které mají zcela odlišnou socio-politickou i ekonomickou situaci nežli Česká republika, nepředpokládala jsem, že by spolu výsledky výzkumu významněji korelovaly, nicméně níže uvádím několik zajímavých srovnání, která se týkají vybraných okruhů výzkumu.

Zatímco v České republice je obecně nepoužívanější sociální sítí mezi mladými občanskými digitálními aktéry Instagram (78 %), v regionech ECA je to Facebook (76 %). Větší popularitu má v těchto zemích také Youtube (51 % oproti 34 % v ČR) a Whatsapp. Co se týče typů sdíleného obsahu, je možné pozorovat podobné jevy jako u nás, avšak větší procento lidí se identifikuje jako aktivní tvůrci společensko-politického obsahu. Zajímavé srovnání je možné pozorovat při sledovaných tématech. V zemích ECA jednoznačně vede téma vzdělávání, které sleduje 70 % mladých dospělých (46 % v ČR) a poměrně populární je i téma mládežnických aktivit (51 %), které v České republice sleduje jen 22 % mladých. Budování míru je tématem pro 36 % respondentů v zemích ECA a pouhých 18 % v České republice. Menší podíl lidí má pocit, že má volný přístup k internetu a jeho používání, jak chce, a méně než polovina respondentů (47 %) má pocit, že se může na internetu svobodně vyjadřovat oproti 73 % českých respondentů.

Bariéry, kterým mladí lidé čelí v obou regionech, jsou překvapivě stejné. Nejvíce mladých lidí se potýká se sociokulturními, politickými a finančními bariérami. Daleko více lidí v regionu ECA používají e-governmentu k získávání oficiálních informací (64 % oproti 34 % v ČR).

Jak lépe podpořit zapojení mladých do digitálního aktivismu

Napříč výzkumem je možné identifikovat různorodé možnosti jak zlepšit aktuální stav zkoumaného fenoménu. Týkají se hlavně zvýšení participace a ochrany mladých občanských

¹²⁵ Mezi zkoumané země patří: Albánie, Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Bosna a Hercegovina, Gruzie, Kosovo, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldávie, Černá Hora, Severní Makedonie, Srbsko, Turecko, Tádžikistán, Turkmenistán, Ukrajina a Uzbekistán.

aktérů v online prostředí a pozitivní osvěty týkající se možností a forem, kterou online digitální participace nabízí.

Největší potenciál vnímám v prohlubování uvědomění a povědomí mladých občanů o tom, co vše digitální aktivismus zahrnuje a o efektivitě tohoto nástroje k dosažení změny a upozornění na upozadované problémy. Jako příklady se nabízí uvést známá internetová aktivistická hnutí jako například #MeToo nebo #BlackLivesMatter. Problematický je také fakt, že i když se mladí lidé digitálního občanského aktivismu účastní, často příliš nevěří dopadům jejich aktivity na řešené problémy. Je potřeba upozornovat na to, že vyjadřování svého názoru online, každý jeden klik myší, může mít obrovský dopad na řadu lidí a není pouze „aktivismem pro líné.“

Z výzkumu jasně vyplývá, že se lidé většinou nezapojují do digitálního aktivismu z důvodu nevědomosti, jak se zapojit, nebo nedostatku zájmu a času. Nedostatek času však může být argumentem jen kvůli tomu, že se takovým lidem nejeví aktivita jako dostatečně smysluplná. Dalším významným důvodem, proč se mladí nepodílí na digitální občanské aktivitě, jsou potíže s tím, jak dostat své poselství širšímu publiku, což koreluje s nedostatkem sebevědomí mladých lidí při sdílení svých názorů online a pocitem, že jejich názory nikoho nezajímají. Zde se nabízí pracovat na prohlubování klíčových kompetencí (zejména analytického a kritického myšlení, komunikačních dovedností a sebedůvěry), jak je navrhuje *Model kompetencí potřebných pro demokratickou kulturu* (Příloha 4).

Vzhledem k tomu, že má digitální aktivismus potenciál být spravedlivější formou angažovanosti pro mladé občany, považuji za důležité zapracovat na současném stavu fenoménu, který napovídá, že v digitálním prostředí existují významné genderově podmíněné rozdíly, které ovlivňují to, jak individuální občanští aktéři vnímají své aktivity. Podle provedeného výzkumu české digitální prostředí znevýhodňuje ženské a nebinární aktéry, kteří mají v online prostředí velký strach z negativní zpětné vazby. Genderové rozdíly se promítají i do sledovaných témat, což může způsobovat to, že je pro ženy těžší vniknout do jistých kruhů (například do politiky, ve které individuální aktivistka Tereza čelí negativním komentářům ze stran starší generace).

Závěr

Cílem této práce bylo zmapovat digitální občanskou angažovanost mladých dospělých v České republice. Výzkumné části předcházela teoreticko-metodologická část, ve které jsem představila základní terminologii týkající se jak občanství a současného vztahu zkoumaného fenoménu, tak specifík spojených s digitální občanskou angažovaností, klíčové prameny a metodologická východiska. Hlavním předpokladem této práce byl fakt, že digitální občanská angažovanost doplňuje formy tradičního aktivismu, ba co víc, pozitivně s ním koreluje, a ze své podstaty je pro mladé lidi svobodnější formou sebe-exprese a participace na občanských tématech.

Přestože tato práce vstupuje do zatím ne příliš probádané oblasti, nabízí za pomoci metod smíšeného výzkumu zajímavý prvotní vhled do toho, jakým způsobem používají mladí dospělí v České republice sociální sítě k tomu, aby se zapojili do občanského diskurzu a jakým výzvám při tom čelí. Dále pak mapuje populární sociálně-politická témata, nebo například vztah cílové skupiny k e-governmentu. Práce poskytuje náhled jak do životů digitálně aktivních jedinců, tak do životů těch, kteří se digitálnímu občanskému aktivismu nevěnují a ilustruje hlavní důvody pro jednotlivá rozhodnutí.

Z odpovědí členů*ek cílové skupiny se podařilo identifikovat hlavní trendy a překážky spojené s digitální občanskou angažovaností včetně dominantních forem digitální participace. Napříč výzkumem se prolínal motiv nepřátelství a/nebo lhostejnosti vůči mladým aktivistům, které se jeví jako jedna z největších překážek digitálního aktivismu společně s nedůvěrou v dopady digitálního aktivismu a nevědomostí, jak se zapojit. Tato zjištění otevírají široké pole působnosti pro patřičnou osvětu v této oblasti a zajištění větší informovanosti o možných dopadech digitální angažovanosti.

Při analýze dat od celkem 166 respondentů*ek jsem došla ke zjištění, že jisté vztahy mezi jednotlivými fenomény podléhají komplexnější interpretaci, než jsem si zpočátku myslela a že nasbírané množství dat nabízí možnost zkoumat vzory a spojitosti napříč celým výzkumem pomocí cross-filtrování. Díky tomu se podařilo popsat některé vztahy, které explicitně nevychází z kladených otázek v dotazníku, nicméně stále nabízí velké pole pro další zkoumání a hledání nových vzorů, které dozajista nebyly v této práci vyčerpány.

Kvůli tomu, že se v České republice digitální občanské angažovanosti prozatím žádný text nevěnoval, bylo by pro hlubší porozumění problematiky žádoucí s tímto výzkumem

pokračovat a uskutečnit více hloubkových rozhovorů s mladými dospělými a více se v nich zaměřit na jejich konkrétní zážitky s digitálním občanským aktivismem.

Tato práce může také na základě získaných dat od cílové skupiny sloužit jako vhodný výchozí materiál pro další výzkum a taktéž jako jakýsi metodologický základ pro konkrétní praktické kroky, které mají potenciál vést ke zlepšení stavu zapojení mladých lidí do občanských témat a vymanit se ze stigmatizace (nejen občanského) digitálního aktivismu.

Použité zdroje

Active Citizens Fund: O programu. *Active citizens fund* [online]. [cit. 2022-09-16]. Dostupné z: <https://www.activecitizensfund.cz/active-citizens-fund/o-programu/>

BICAN, Jaroslav. Občanská angažovanost v České republice: Polovina lidí si nevěří. In: *Deník Referendum* [online]. 4.6.2015 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/20544-obcanska-angazovanost-v-ceske-republice-polovina-lidi-si-neveri>

BOND, R., Ch. FARISS a J. KRAMER. A 61 - Million-Person Experiment in Social Influence and Political Mobilization. *Nature* [online]. 2012, **489**, 295-8 [cit. 2022-12-10]. Dostupné z: doi:10.1038/nature11421.

Centrum občanského vzdělávání. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-11-05]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Centrum_obcanskeho_vzděláván%C3%AD

CHO, Alexander, Jasmina BYRNE a Zoe Pelter. Rapid analysis: Digital civic engagement by young people. *UNICEF*. UNICEF Office of Global Insight Policy, 2020, 27.

CHRISTENSEN, Henrik Serub. Political activities on the Internet: Slacktivism or political participation by other means?. *First Monday* [online]. 2011, **16**(2-7) [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/download/3336/2767>

CORTÉS, Antonio a Miguel Landa BLANCO. Activism and Social Media: Youth Participation and Communication. *Sustainability* [online]. September 2021, 14 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/354736173_Activism_and_Social_Media_Youth_Participation_and_Communication

Definition of Citizenship: Courtesy of Grolier's New Book of Knowledge. *Wayne State University* [online]. [cit. 2022-08-31]. Dostupné z: <http://www.clas.wayne.edu/Citizenship/Definition-of-Citizenship>

DELANTY, G. *Citizenship in a global age. Society, culture, politics*. Buckingham: Open University Press., 2000. ISBN 0335204899.

DENNING, D. Activism, hacktivism, and cyberterrorism: The Internet as a tool for influencing foreign policy. *The Computer Security Journal* [online]. 2000, **XVI(Summer)**, 15-35 [cit. 2022-12-06].

DISHON, Gideon. *From Civic Lessons To Everyday Democracy: Democratic Habits, Video Games, And Collaborative Game Making (2017)*.

Důvěra v politické instituce je stejná jako vloni. In: *STEM: Empirický výzkum pro demokracii* [online]. [cit. 2022-08-27]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/duvera-v-politicke-instituce-je-stejna-jako-vloni/>

FISHER, Richard. The subtle ways that ‘clicktivism’ shapes the world. *BBC* [online]. 16.9.2020 [cit. 2022-11-05]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/future/article/20200915-the-subtle-ways-that-clicktivism-shapes-the-world>

FRYČ, PhDr. Jindřich, RNDr. Zuzana MATOUŠKOVÁ, Mgr. Pavla Mgr. Martina Běťáková, Ferdinand Hrdlička KATZOVÁ, et al. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020. ISBN 978-80-87601-47-

Global Citizenship. *United Nations: Academic Impact* [online]. [cit. 2022-08-31]. Dostupné z: <https://www.un.org/en/academic-impact/global-citizenship>

HORSKÁ, Viola. Pojetí vzdělávacího oboru Výchova k občanství v RVP ZV. *Metodický portál RVP.cz* [online]. 1.9.2004 [cit. 2022-09-07]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/77/POJETI-VZDELAVACIHO-OBORU-VYCHOVA-K-OBCANSTVI-V-RVP-ZV.html>

<https://repository.upenn.edu/edissertations/2258> [online]. 2017 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://repository.upenn.edu/edissertations/2258>. Publicly Accessible Penn Dissertations.

IDRIZI, Zana, Susanna DAKASH, Victor LACHENAIT a Veronica STEFAN. *Civic Participation of Youth in the Digital World: Rapid analysis Europe and Central Asia*. UNDP Istanbul Regional Hub for Europe and Central Asia, 2021, 37.

Jak lze získat státní občanství České republiky [online]. 11.09.2020 [cit. 2022-08-29]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/nicosia/cz/viza_a_konzularni_informace/statni_obcanstvi/jak_lze_ziskat_statni_obcanstvi_ceske.html

JENKINS, H., S. FORD a J. GREEN. *Spreadable Media: Creating Value and Meaning in a Networked Culture*. New York: NYU Press, 2013. ISBN 10.0814743501.

JOYCE, Mary. Five Reasons Not to Use the Word “Slacktivism”. In: *Open Society Foundations* [online]. 30.4.2012 [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://www.opensocietyfoundations.org/voices/five-reasons-not-use-word-slacktivism>

JSNS.CZ [online]. Člověk v tísní [cit. 2022-10-22]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz>

KAHNE, J., E. MIDDAUGH a D. ALLEN. *Youth, new media, and the rise of participatory politics*. In D. Allen & J. S. Light (Eds.), *From voice to influence: Understanding citizenship in a digital age* (pp. 35-58). Chicago, IL: University of Chicago Press. [online]. 2015 [cit. 2022-09-05].

KENNEDY, Kerry J. *Civic and Citizenship Education in Volatile Times: Preparing Students for Citizenship in the 21st Century: Preparing Students for Citizenship in the 21st Century*. Springer Singapore Pte. Limited, 2019. ISBN 9789811363863.

KENNEDY, Kerry J. STUDENT CONSTRUCTIONS OF ‘ACTIVE CITIZENSHIP’: WHAT DOES PARTICIPATION MEAN TO STUDENTS? *British Journal of Educational Studies*. 2007, **55:3**, 304-324. Dostupné z: doi:10.1111/j.1467-8527.2007.00381.

Kompetence pro demokratickou kulturu. *Metodický portál RVP.cz* [online]. 2017 [cit. 2022-10-22]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=13088>

KRZYWOSZ-RYNKIEWICZ, B., A. ZALEWSKA a D. KARAKATSANI. Does Citizenship Education Matter? Young People's Citizenship Activity in Countries with Different Citizenship Education Experience. In: *Citizenship Teaching and Learning 12* [online]. 2017, 171–188. [cit. 2022-12-02].

LEE, Wing On. Education for future-oriented citizenship: implications for the education of twenty-first century competencies, *Asia Pacific Journal of Education*. In: *Asia Pacific Journal of Education* [online]. 2012, s. 498-517 [cit. 2022-12-02]. ISSN 02188791.

LEVINE, P. *The future of democracy: Developing the next generation of American citizens*. Lebanon: NH: Tufts University Press, 2007. ISBN 978-1611687958.

MCENCHROE, Thomas. EU survey: Czechs at the bottom when it comes to trust in government. In: *Czech Radio: Radio Prague International* [online]. 5.4.2021 [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://english.radio.cz/eu-survey-czechs-bottom-when-it-comes-trust-government-8716613>

MILOSEVIC-DORDEVIC, J.S. a I.L. ZESELJ. Civic activism online: Making young people dormant or more active in real life?. *Computers in Human Behaviour* [online]. 2016 [cit. 2022-12-10].

MOSAIC: The training kit for Euro-Mediterranean youth work. Strasbourg: Council of Europe European Union, 2010. ISBN 978-92-871-6577-0.

NASCIMBENI, F. a S. VOSLOO. Digital Literacy for Children: Exploring Definitions and Frameworks. *UNICEF Office of Global Insight and Policy* [online]. 2019 [cit. 2022-12-06].

O nás: Poslání Agory CE. *Agora Central Europe* [online]. [cit. 2022-09-16]. Dostupné z: <https://www.agorace.cz/o-nas/>

O nás. *Fridays for future* [online]. [cit. 2022-09-16]. Dostupné z: <https://fridaysforfuture.cz/o-nas/>

Občanská angažovanost 2015: Mapa české společnosti z hlediska občanské angažovanosti. *Centrum občanského vzdělání*. 2015, 27.

PRESTON, Jennifer. Movement Began With Outrage and a Facebook Page That Gave It an Outlet. *The New York Times: Middle East* [online]. 5.2.2011, 2011 [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: https://www.nytimes.com/2011/02/06/world/middleeast/06face.html?_r=1

RINNE, April. Global Citizenship: Leveling Up. *Medium* [online]. 26.7.2017 [cit. 2022-09-07]. Dostupné z: <https://medium.com/@aprilrinne/global-citizenship-leveling-up-d9a74180e927>

SCHENKKAN, Zselyke Csaky Nate. Confronting Illiberalism: Nations in Transit 2018. In: *Freedom House* [online]. [cit. 2022-11-05]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2018/confronting-illiberalism>

SCHROEDEL, Jenna. Trends for youth civic engagement: online, inclusive, and local. In: *Citizenlab* [online]. 9.10.2020 [cit. 2022-10-26]. Dostupné z: <https://www.citizenlab.co/blog/civic-engagement/trends-for-youth-civic-engagement-online-inclusive-and-local-2/>

SIMPSON, Sean. 2019 CIGI-Ipsos Global Survey on Internet Security and Trust. In: *Ipsos* [online]. 12.6.2019 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/en/2019-cigi-ipsos-global-survey-internet-security-and-trust>

Slacktivism: Meaning of slacktivism in English. In: *Cambridge Dictionary* [online]. Cambridge [cit. 2022-11-24]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/slacktivism>

Slacktivism. *Dictionary.com* [online]. [cit. 2022-11-05]. Dostupné z: <https://www.dictionary.com/browse/slacktivism>

TOXIC TWITTER – A TOXIC PLACE FOR WOMEN. In: *Amnesty International* [online]. 15.3.2018 [cit. 2022-11-23]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2018/03/online-violence-against-women-chapter-1-1/>

WESTHEIMER, J. a J. KAHNE. What kind of citizen? The politics of educating for democracy. *American Educational Research Journal*. 2004, **41(2)**, 237-269.

Zapojujeme občany do veřejného dění. *Institut aktivního občanství* [online]. [cit. 2022-09-16]. Dostupné z: <https://www.aktivniobcanstvi.cz>

Seznam grafů, tabulek, obrázků

Graf 1 - Věk respondentů.....	41
Graf 2: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů	42
Graf 3: Nejlépe vystihující role respondentů	43
Graf 4: Aktivita v posledních 12 měsících	44
Graf 5: Překážky při vykonávání aktivit.....	45
Graf 6: Sledovaná sociální média	46
Graf 7: Typy sdíleného obsahu.....	47
Graf 8: Nejčastěji sdílená/vytvářená témata	48
Graf 9: Užití digitálních platforem	50
Graf 10: Nejčastější překážky při digitální aktivitě	51
Graf 11: Výroky týkající se individuální aktivity	52
Graf 12: Nejčastěji sledované účty	54
Graf 13: Motivace k digitální aktivitě.....	55
Graf 14: Důvody pro neaktivitu na digitální aktivitě.....	56
Graf 15: Dopad osobní online aktivity	57
Obrázek 1: Tři modely občanství podle Westheimera a Kahneho	14
Obrázek 2: Osy participativního občanství (New Media, New Civics? Zuckerman, 2014)	27
Tabulka 1: Modifikace výzkumu.....	37
Tabulka 2: Seznam oslovených subjektů.....	39

Seznam příloh

[Příloha 1: Formulář dotazníku](#)

[Příloha 2: Otázky k polostrukturovanému rozhovoru](#)

[Příloha 3: Ukázka kódování otevřených odpovědí](#)

[Příloha 4: Model kompetencí pro demokratickou kulturu](#)

Příloha 1 – Formulář dotazníku

Ahoj všem,

jmenuji se Kristýna Hubičková a jsem studentkou Nových médií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který je součástí výzkumu pro mou diplomovou práci, která se věnuje digitální občanské angažovanosti mladých Čechů a Češek.

Tento dotazník je primárně určen osobám od **18-29 let** (včetně), ale v případě zájmu o tematiku je možné, aby vyplnil dotazník kdokoliv i mimo tuto věkovou hranici.

Dotazník má čtyři části a jeho vyplnění by vám nemělo zabrat více než 10 minut. Dotazník je zcela anonymní a vaše odpovědi budou zpracovány pouze pro účely diplomové práce. Účast na výzkumu je zcela dobrovolná a můžete ji kdykoliv ukončit.

V případě jakýchkoliv dotazů či připomínek mě neváhejte kontaktovat na emailové adrese hubickova66@gmail.com. V neposlední řadě velké díky za vyplnění dotazníku!

Kliknutím na tlačítko "Další" udělujete svůj souhlas s účastí na výzkumu.

1. Věk *

- a. 18-21
- b. 22-25
- c. 26-29
- d. jiný

2. Pohlaví *

- a. Žena
- b. Muž
- c. Nebinární
- d. Jiné (...)
- e. Nechci uvádět

3. Místo bydliště *

4. V současné době *

- a. Studuji
- b. Pracuji na plný úvazek
- c. Pracuji na zkrácený úvazek (mám brigádu)
- d. Podnikám
- e. Jsem nezaměstnaný/á
- f. Jiné

5. Nejvyšší dosažené vzdělání *

- a. Základní
- b. Střední vzdělání s výučním listem
- c. Střední vzdělání s maturitou
- d. Vyšší odborné vzdělání
- e. Vysokoškolské vzdělání – Bakalářský stupeň
- f. Vysokoškolské vzdělání – Magisterský stupeň
- g. Vysokoškolské vzdělání – Doktorský stupeň

6. Nejlépe mě vystihuje (je možné vybrat více odpovědí) *

- a. Jsem členem nebo dobrovolníkem v nevládní organizaci nebo sociálním hnutí
- b. Jsem vedoucí nebo zakládající člen nevládní organizace nebo sociálního hnutí
- c. Jsem individuální občanský aktivista
- d. Jsem členem politické strany
- e. Jsem členem rady mládeže, parlamentu mládeže nebo poradního sboru mládeže
- f. Pravidelně se účastním voleb
- g. Jsem aktivní v online komunitě zabývající se sociálními nebo politickými problémy
- h. Koordinuji online komunitu zabývající se sociálními nebo politickými problémy
- i. Vytvořil/a jsem nebo spravuji platformu/webovou stránku/online fórum nebo blog na sociálních médiích související se sociálními nebo politickými problémy
- j. Jiné

7. V posledních 12 měsících jsem: (Odpovědi: online, offline, obojí, žádné)

- a. Vyjádřil/a svůj názor na pro mě důležité sociální/politické téma
- b. Snažil/a jsem se přesvědčit ostatní, aby souhlasili s mým názorem na sociální nebo politické téma
- c. Dobrovolničil/a pro sociální nebo politickou věc, která je pro mě důležitá
- d. Spustil/a kampaň týkající se sociální nebo politické tematiky
- e. Účastnil/a se kampaně týkající se sociální nebo politické tematiky
- f. Organizoval/a akci související se společenskými nebo politickými otázkami
- g. Podepsal/anebo inicioval/a petici na sociální nebo politické téma

- h. Vybíral/a peníze na sociální/politickou věc
 - i. Daroval/a peníze na sociální/politickou věc
 - j. Organizoval/anebo se zúčastnil/a protestu/demonstrace
 - k. Komunikoval/a s politiky
 - l. Účastnil/a se veřejné debaty/politického procesu organizovaného veřejnými orgány
 - m. Organizoval/a anebo se účastnil/a politické kampaně
8. Při provádění těchto činností uveďte, zda jste se setkali s následujícími překážkami (Odpovědi: nikdy, občas, často, neustále)
- a. Sociokulturní bariéry (stereotypizace, tlak nebo stigma, odpor rodiny a přátel)
 - b. Právní překážky (překážky vyplývající z právních předpisů)
 - c. Politické překážky (nepřátelství vůči mladým aktivistům, znevýhodňující prostředí)
 - d. Fyzické překážky a hrozby (násilí, mučení, obtěžování, zadržování nebo věznění)
 - e. Finanční překážky (obecná závislost na dospělých, nedostatek dostupných finančních prostředků atd.)
 - f. Digitální bariéry a hrozby (online obtěžování, sledování, narušování soukromí)
 - g. Logistické překážky (cestovní omezení, nedostatek přístupu k internetu nebo k digitálním zařízením)
9. Ke sledování novinek ze světa politiky a sociálních témat nejčastěji používám tato sociální média (Je možné vybrat více odpovědí): *
- a. Facebook
 - b. Twitter
 - c. Instagram
 - d. Youtube
 - e. Tik Tok
 - f. Snapchat
 - g. Whatsapp
 - h. LinkedIn
 - i. Telegram
 - j. Reddit
 - k. Ne. Sociální sítě nepoužívám.

10. Pravidelně (alespoň jednou týdně) sám/sama vytvářím následující obsah týkající se sociálních nebo politických témat na sociálních sítích. (Je možné vybrat více odpovědí)

*

- a. Příspěvky (např. tweety, příběhy nebo statusy)
- b. Blogy
- c. Videá
- d. Podcasty
- e. Obrázky, memy nebo jiný vtipný/ironický obsah
- f. Na svých sociálních sítích pravidelně nevytvářím obsah o sociálních nebo politických tématech
- g. Jiné

11. Pravidelně (alespoň jednou týdně) sdílím následující obsah týkající se sociálních nebo politických témat na sociálních sítích. (Je možné vybrat více odpovědí) *

- a. Příspěvky (např. tweety, příběhy nebo statusy)
- b. Blogy
- c. Videá
- d. Podcasty
- e. Obrázky, memy nebo jiný vtipný/ironický obsah
- f. Na svých sociálních sítích pravidelně nesdílím obsah o sociálních nebo politických tématech
- g. Jiné

12. Sociální/politická témata, která obvykle sdílím/vytvářím online, se týkají: (Je možné vybrat více odpovědí) *

- a. Vzdělání
- b. Zaměstnanosti
- c. Životního prostředí a změny klimatu
- d. Demokracie
- e. Politiky nebo voleb
- f. Budování míru
- g. Lidských práv a sociální spravedlnosti
- h. Mládežnických aktivit
- i. Zdraví
- j. Chudoby
- k. Menšinových skupin
- l. Genderových témat
- m. LGBTQ+
- n. Globálních nebo lokálních novinek
- o. Jiné
- p. Sociální/politická témata nesdílím/nevytvářím.

13. Do jaké míry souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícími výroky? (Odpovědi = rozhodně souhlasím; souhlasím; nevím, nesouhlasím; rozhodně nesouhlasím) *
- Nemám problém na sociálních sítích vystupovat pod svým skutečným jménem.
 - Mám pocit, že moje data a soukromí jsou v online prostředí chráněna.
 - Cítím, že se můžu v online prostředí svobodně vyjadřovat
 - Být online mi dodává sílu a pocit, že jsem součástí společnosti.
 - Pokud vyjádřím své názory na sociální nebo politická témata online, mohly by být použity proti mně.
 - Mám volný přístup k internetu a jeho používání, jak chci.
 - Mám pocit, že internet polarizuje společnost.
 - Důvěřuji tradičním médiím (TV, noviny) více než sociálním médiím
 - Na sociálních sítích je spousta dezinformací a fake news
 - Mám obavy z nenávisných projevů (hate speech) nebo šikany na internetu
 - Mám obavy z extremistického obsahu online
 - Mám pocit, že moje pohlaví ovlivňuje to, jak ostatní reagují na moje projevy digitálního aktivismu
14. Použil/a jsem někdy vládní digitální platformy nebo e-government (např. Portál občana, CZECH Point, datová schránka) za účelem: (Je možné vybrat více odpovědí) *
- Získání oficiálních informací
 - Příjem/odesílání oficiálních dokumentů
 - Přispívání k veřejným diskusím
 - Interakce s vládními úředníky
 - Žádost o granty/financování
 - Participativní rozpočtování
 - Poskytování zpětné vazby na služby institucí
 - Vzdělávací kurzy nabízené vzdělávací institucí
 - Nikdy jsem nepoužíval/a žádné oficiální digitální platformy
 - Jiné (...)
15. Pokud jste nikdy nepoužívali žádné vládní digitální platformy, proč?
- Nikdy jsem o nich neslyšel/a
 - Myslím, že naše veřejné instituce žádné nemají
 - Nikdy jsem je nepotřeboval/a
 - Nevěřím online politickým procesům
 - Preferuji osobní komunikaci s institucemi
 - Nepoužívám je, protože neposkytují aktualizované informace
 - Jiné

16. S ohledem na možné překážky, kterým mladí lidé čelí při participaci online, prosím vyberte až 5 překážek, které se vás týkají. *
- Nedostatek přístupu k internetu (pokrytí, kvalita, náklady) nebo k digitálním technologiím
 - Internetová omezení (některé platformy/webové stránky nejsou dostupné)
 - Nedostatek zdrojů a financí na online občanské aktivity
 - Dohled nad daty a riziko spojené s únikem dat
 - Online obtěžování digitálních aktivistů
 - Potíže s tím, jak dostat své poselství k širšímu publiku
 - Nedostatek důvěry v dopady občanského aktivismu
 - Nezájem o občanský aktivismus obecně
 - Nedostatek znalostí o tom, jak se aktivně angažovat online
 - Nedostatečná mediální a digitální gramotnost
 - Žádná z překážek se mě netýká
 - Jiné
17. Když se zamyslíte nad občanskou aktivitou v dnešní společnosti, do jaké míry byste souhlasili, respektive nesouhlasili s následujícími výroky? (Odpovědi: rozhodně souhlasím/souhlasím/nevím/nesouhlasím/rozhodně nesouhlasím) *
- Online participace pomáhá vytvořit dobře propojené a soudržné skupiny
 - Online občanská participace dává mladým lidem větší svobodu a autonomii reagovat na problémy, kterým čelí
 - Online participace posiluje zapojení v rámci místních komunit
 - Online participace posiluje zapojení mezi různými skupinami napříč zeměmi
 - Online občanská aktivita zviditelňuje důležité sociální problémy, které by společnost měla řešit
 - Samostatná online participace je dostatečným řešením k dosažení žádoucích změn ve společnosti
 - Oficiální rozhodnutí nelze dělat online
 - Online komunity jsou efektivnější než tradiční nevládní organizace
 - Online občanskou aktivitu je třeba doplnit i tradiční formou participace (face-to-face)
 - Online participace nezahrnuje všechny mladé lidi
18. Je nějaký účet na sociálních sítích věnující se občanským tématům, který je pro vás důležitý a pravidelně jej sledujete? Uveďte, prosím, jméno tohoto hnutí a odkaz na sociální síť. (Otevřená otázka)
19. Pokud se podílíte na digitální občanské aktivitě, co vás k tomu motivuje? (Otevřená otázka)
20. Pokud se nepodílíte na digitální občanské aktivitě, co vás od ní odrazuje? (Otevřená otázka)

21. Věříte, že má vaše online aktivita pozitivní dopad na řešení problémy? (Odpovědi: stupnice 1-5, 1=Rozhodně ne, 5=Rozhodně ano) *

22. Je ještě něco, co byste mi chtěli vzkázat?

Příloha 2 – Otázky k polostrukturovanému rozhovoru

- a) Jak jsi se dostal/a k tomu, co děláš a co tě motivuje?
- b) Na koho nejčastěji cílíš svoje aktivity a proč? (decision-makers, mládež, široká společnost, jiné...?)
- c) Do jaké míry jsou pro tvou práci důležitá sociální média?
- d) Jaké jsou podle tebe současné trendy v digitálním aktivismu?
- e) Jaké sociální sítě mladí Češi nejčastěji používají ke sledování novinek v sociálních a politických tématech?
- f) Volíš k oslovení mladých dospělých specifický jazyk, nebo se naopak snažíš budovat neutrální pole pro komunikaci?
- g) V čem vidíš hlavní frustrace dnešní mladé generace?
- h) Jakou změnu bys chtěl/a vidět v české společnosti?
- i) Jaký mají mladí lidé obecně přístup k vyjadřování svých názorů online?

Příloha 3 – Ukázka kódování otevřených odpovědí

Není mi lhostejné to, co se kolem mě děje. Chci šířit povědomí o problémech, které jsou pro mě důležité mezi širokou veřejností.	není mi to jedno	šířit povědomí	oslovit širokou veřejnost
Vlastně asi pasivita ostatních. Když vidím, že 60 % lidí v našem městě nechodí k volbám, významná část nesleduje žádná média, sehnat lidi, kteří by se zapojili do komunální politiky (např. členstvím v komisích města nebo městských obvodů) je těžké... člověk si uvědomí, jak to ti "bad guys" mají lehké a chce dělat, co je v jeho silách, aby svět okolo sebe změnil k lepšímu. Tím spíš, že já mám sociální, ekonomické a kulturní zázemí, které mi umožňuje se světem okolo zabývat. Kdybych měl na krku exekuce a bál bych se, jestli výjdu s penězi do příští výplaty, asi by mě takovéhle věci moc nezajímaly.	pasivita ostatních	moje vlastní výchozí situace	
Utopická snaha o lepší svět 🌈	snaha o lepší svět		
Přesvědčení	přesvědčení		
Jde o součást mé profese, zájem o téma a vidina toho, že „je to potřeba“ a „má to smysl“.	je to potřeba	má to smysl	je to moje práce
motivace pomoci ostatním, motivace se vzdělat, motivace vzdělat ostatní, motivace zapojit se do řešení problému, které mě trápí, osobní zodpovědnost, přátelé	snaha o lepší svět	osobní zodpovědnost	pomáhat ostatním
Pocít, že tak můžu amplifikovat témata a prohloubit míru jejich porozumění v rámci svojí soc bubliny, která nutně nemusí mít čas se jimi tak do hloubky věnovat jako já v rámci své školní i kariérní aktivity (co s čím souvisí a pod., kamarádi studující bohemistiku se nutně nemusí vyznat v tom jak souvisí gender spravedlnost s klimakrizí, eroze půdy s energetickou chudobou apod.) Zároveň taky možnost podpořit a pečovat o ty, kteří se můžou cítit sami.	upozornit na téma/problém	oslovit veřejnost	pomáhat ostatním
pozitivní reakce sledujících - něco se dozvěděli; jinak by to nevěděli	pozitivní reakce sledujících	upozornit na téma/problém	
Frustrace z kapitalismu, patriarchátu, environmentální žal atd atd.	frustrace		
Snaha rozšířit povědomí o různých problémech, kterým se ostatní vyhybají a nechcejí je řešit, protože se jich netýkají.	zvýšit povědomí		
Setkávání se s lidmi, co chtějí něco vytvářet/řešit. Snaha o změnu k lepšímu.	snaha o lepší svět	komunita	
Budoucnost	budoucnost		
zvýšit povědomí o nějakém problému	zvýšit povědomí		
Touha žít v respektující společnosti	respektující společnost		
to, jak jednoduché a přístupné to je	je to jednoduché		
Nezabere to tolik času a úsilí, ale má to široký dosah.	poměr úsilí/dosah		
chuť něco změnit	chuť něco změnit		

Příloha 4 – Model kompetencí pro demokratickou kulturu

